

Ազգ

18 Օգոստոս 2017 Ուրբաթ 30(5478)

Ո՞վ մարեց հրդեհը

Խոսքով անհաշու հրդեհի վերջին օջախները մարվել են: Այս մասին տեղեկացնում են արևադարձային իրավիճակների և բնապահպանության նախարարությունները: Ի դեպ, նախարարությունները շնորհակալ են, որ հրդեհի մարման գործում վերջին օրերին տեղացած անձրևը ամենափոքր էլ չի օգնել: Փոխարենը օգնել է ՌԴ-ից օգնության շարժված ինքնաթիռը, որը շուրջ 20 թռիչք է իրականացրել տեղանում ել մեծադեպ նուաստել հրդեհի ամբողջական մարմանը:

Այնպես որ հիմա ակտիվորեն բնակարարները և ոչ թե այն հարցը, թե ինչպես բռնկվեց հրդեհը, կամ ի՞նչ անել, որ սնան բան այլևս չկրկնվի, կրկնվելուց էլ դառնա լինեն, այլ այն, թե ո՞վ մարեց հրդեհը: ԱԻՆ-ը, բնապահպանության նախարարությունը, ռուսները, թե՛ ի վերջո անձրևը: **Ն. ԱՖ.**

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԵՐՈՒԹԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐ

Օրերի շեշ

Ադրբեջան-Իսրայել ռազմական համագործակցությունը ուժադրության կիզակետում

Նախորդ Եվրոպայի խորհրդի «Մասիվ» օրաթերթի բացահայտում-կիսաբացահայտումը Ադրբեջանին վաճառված հրետանային սերնդի դրոնների հայկական կենդանի թիրախների վրա գործարկման վերաբերյալ կրկին սեւեռեց մամուլի ուժադրությունը Ադրբեջան-Իսրայել առեւտրազնական ու ֆադախտափախուղական համագործակցության խնդիրների վրա: Ինչպես միջոց, օտար մամուլի, այս դրամայում՝ նաեւ իսրայելական մամուլի անդրադարձը եղավ շատ ավելի լայն հայացքով, քան հայկական մեր լրատվամիջոցներին: Որոնք իրենց սովորության համաձայն այդ խորհրդին խնդրին մոտեցան նեղ դիտարկումներով՝ դրոնների՝ անօդաչու թռչող սարքերի նոր, առավել կատարելագործված տեսակի՝ Orbiter 1K-ի խմբաբազմի մասնակարգման եւ հայկական կողմի վրա դրա գործարկման կարգավորումը, հիշեցնելով դարձադարձում նախորդ՝ 2016 թ. ադրբեջանական դրամայում օգտագործված իսրայելական Harop ժողի դրոնների դարձադարձում, որ, հաստատվելով մեկ անգամ եւս, ադրբեջանական բանակի մեր դեմ կիրառած գլխավոր նորությունն էր այդ անգամ:

Երանց համար, ովքեր այս կամ այն դրամայում տեղյակ չեն իսրայելական մամուլի վերոհիշյալ բացահայտումը կամ, չի բացատրում, տեղեկատվական տրոհմանը, շատ հակիրճ ներկայացնեն այն:

Ըստ «Մասիվ» թերթի, Իսրայելի դաշնային զորքերը մասնաբաժնի ուղղված բողոքագիր է ներկայացրել առ այն, որ Աերոնիկա Դիֆենս Սիսթեմս ընկերությունը նախորդ ամիս Բաբու թիմ է ուղարկել ցուցադրելու իր արտադրած Orbiter 1K դրոնները, որոնք կարող են յուրաքանչյուր 1-2 կգ զանգվածով նյութ կրել եւ հարվածել թիրախին: Ադրբեջանի զինվորականները դա հասնել են այն ցուցադրել գործնականորեն՝ հարվածելով սահմանին զսնվող հայկական դիրեկտի վրա, ինչը մեծել է նաև փորձարկու երկու մասնագետները, առաջնելով որ դա հակասում է իրենց երկրի օրենսդրության եւ որ դրա համար անհրաժեշտ է համապատասխան նախարարության թույլտվությունը, քանի որ Իսրայելը Հայաստանը չի նկատում թեմաթի երկիր: Այնուամենայնիվ, գրում է թերթը, վկայակոչելով իրեն հայտնի մի աղբյուր, դեմոնստրացիային ներկա թիմի բարձրաստիճան անդամները ընդառաջել են ազդեցության ցանկությանը, սակայն չունենալով համապատասխան փորձ՝ չեն կարողացել ձգարիս հարված հասցնել նշանակեցին: «Մասիվ»-ը ավելացնում է, որ ընկերությունը հերքել է «կենդանի թիրախների դեմ երթնից փորձարկելու մասին տեղեկությունը», մինչ դաշնային նախարարությունը հաստատել է, որ խնդրի վերաբերյալ հետախնդրություն է կատարվում, բայց մեծել հավելյալ որեւէ բացատրություն չալ:

Ու մինչ Իսրայելի դաշնային զորքերի վերաբերյալ շարունակվում է, կամ արդեն ավարտել է իր հետախնդրությունը, կարծում են բնական եւ անհրաժեշտ դիտարկումները հարց չալ մեր արտադրած գործերի նախարարությանը, թե մեր երկրի կողմից որեւէ դիմում ներկայացվել է իսրայելական կողմին այս առնչությամբ: Ավելին՝ մեր երկրի համադաշնային զորքերի օգտագործմանը իրենց հերթին ձեռնարկել են որեւէ հետախնդրություն ոչ միայն այս, այլ ընդհանրապես: Օրինակ՝ ճիշտ են տեղեկությունները, թե իսրայելացի մասնագետներ ոչ միայն մարզում, այլև անձամբ մասնակցում են կամ տեղում ուղղորդում ադրբեջանցիներին իրենց վաճառած ռազմական տեխնիկայի՝ դրոնների, հրթիռների, «երկաթյա զմբեթ» սխեմայի եւ այլ զինատեսակների դեկլարացիան, ընդհուպ դրանց օգտագործմանը հայկական դիրեկտի վրա: Դեռ ավելին՝ մեր համար կարեւորագույն հարց է իմանալ, թե Հայաստանի Հանրապետության եւ Արցախի Հանրապետության օդային զորքերը անկախ մեզանց օգտագործվում են հակաիրանյան օդային հետախուղական թռիչքների համար, երբ բոլորովին էլ գաղտնի չէ, որ, ինչպես ժամանակին հաղորդել էր ամերիկյան «Ֆորբյեն փոլիտիկ» դարբերականը, 2012 թ.ից ի վեր ողջ Ադրբեջանը թռիչքուղի է համարվում իսրայելական հետախուղական լրեստ-օդանավերի համար, որոնք երկու երկրների փոխադրման ավարտվածությամբ իրավունք ունեն «սորթի»-ներ անելու դեղին հարեան երկրների օդային զորքեր, ինչը ստիպում է մեզ եւս մի հարցադրում հնչեցնել այստեղ՝ այդ հարեան երկրների մեջ են մտնում նաեւ հայկական զույգ ղեկավարները:

Միանիս ղեկավար չէ լինել այս եւ սնան հարցերի սղառիչ դաշնային համադաշնային մեր գերատեսչություններից ակնկալելու չափ. սնան հարցերը սովորաբար դառնադարձ են անդառնալիս մնալու, եւ ոչ միայն մեր երկրում: Սակայն մեր երկրում սիրող անվաստությունը, վերահսկող ղեկավար կառույցների կամ մեխանիզմների գրեթե իսրայելական բացակայությունը (հասկալիս նկատում են խորհրդարան կոչվածը), ինչպես նաեւ հայկական ավազակական փնթիլությունը ստիպում են ինձ եւ իմ սնաններին կասկածել, որ երկրի դաշնային նախարարության որոշակի հարցեր, ինչպիսին են վերաբերում նշվածները, զսնվում են հուսալի վերահսկողության չափ, մասնավոր սարտիզակ «ամոթաժողովրդի» այն մթնոլորտում, որը սիրում է Հայաստան-Իսրայել հարաբերությունների աստիճանում: Այդ հարաբերությունների մասին՝ հաջորդիվ:

ՆԱԿՈՒԿ ԼՐԱՏՈՍ

ՆԱԿՈՒԿ ԼՐԱՏՈՍ

Հանգստի հայկական ու ոչ հայկական սարքերակները

Տարվա մեջ զոնե մեկ անգամ արձակուրդ գնալը նուաստում է աշխատանքային բարձրացմանը, իսկ հանգստի չգնալը, ընդհակառակը, նվազեցնում է աշխատանքայինը: Մարդիկ նախընտրում են տարվա մեջ հանգստանալ երկու անգամ՝ առնաձեռն ու ձմռանը՝ իրենց արձակուրդը բաժանելով երկու մասի: Այդպիսի հանգստի ավելի արդյունավետ քաղաքական է: Հայաստանում մեծ մասամբ հանգստանում են մեկ անգամ՝ առնաձեռն:

Հանգստի սովորական բովանդակությունն ու փաթեթավորումը մեծահասակների համար

Հայաստանը խորհրդային ժամանակներում սուրիսական երկիր էր: Օտարներին հասկալիս գրավում էին մեր հանրային ջրերն ու սանատորիաները: Այդ սարիներին մեր երկիրը 530 հանգստյան տուն, դաշնային ու սանատորիա ուներ, որոնցից 140-ը՝ բուժական: Հայաստանը 100-ից ավելի հանրային ջրերի աղբյուրներ ուներ, որոնցից միայն մի քանիսն էր օգտագործվում՝ Ջերմուկը, Բջինի, Արցնի, Դիլիջանը, Համբակը, հետագայում նաեւ՝ Արարատը, Սեւանը: Խորհրդային հանրապետություններից մեր երկիր էին գալիս՝ հասկալիս սանատորիաներում հանգստանալու եւ բուժում ստանալու: Մեր դաշնային-հասկալիները լավ կիսեցին Ջերմուկի, Դիլիջանի, Բջինի սանատորիաներում անցկացրած օրերը եւ այնտեղ ձեռք բերած ծանոթությունները:

Թությունները ռուս, դազախ, վրացի, բելառուս զբոսաբեկիկների հետ: Այդ ծանոթությունը հաճախ վերադառնում էր տեսական ընկերության ու բարեկամության, փոխադարձ իրավերների, որոնց անկեղծությունը փաստում էին համատեղ լուսանկարներն ու հուշանվերները: Հայերը հանգստանում էին խորհրդային դեպարտամենտի հետ: Այդ սանատորիան ամենաիտիականավորում էին, ինչպես հիմա, նաեւ ծովափնյա հանգիստը: Ու մեր մեջ ասած՝ հայ տղամարդկանց աչքերը մեծ մասամբ հենց այդտեղ էին բացվում: Ծով գնացած հայ տղամարդը վերադառնում էր 180 ասիճանով փոխված, բարձրաձայն դասերով համար չնախատեսված հիշողություններով առլեցում: **4**

ՏՈՒՆԻՍԻ ԼՐԱՏՈՍ

Արհայազներն ու անհայտ հանգամանքները

Սաուդյան Արաբիայի թագավորական ընտանիքի անդամ, արհայազն Բանդար բին Ֆադ բին Սաադ բին Աբդուլբահման ալ Սաուդը մահացել է: Արհայազնի մահվան մասին հաղորդվում է միայն, որ նա մահացել է անհայտ հանգամանքներում:

Ուժագրավ է, որ ավելի վաղ, օգոստոսի 8-ին, հայտնի դարձավ, որ մահացել է մեկ այլ սաուդյան արհայազն՝ Սալման բեն Աբդուլբահման բեն Թուրք ալ Սաուդը: Ի դեպ, վերջինիս դարձադարձում էլ նշվում էր, որ արհայազնը մահացել է անհայտ հանգամանքներում:

Այնպես, որ եթե մոտ աղագայում Սաուդյան Արաբիան չհայտարարի, թե կոնկրետ ի՞նչ հանգամանքներում են մահացել իրենց երկու արհայազները, այն էլ օրերի սարբերությամբ, կարելի է ենթադրել, որ «անհայտ հանգամանքներ» անունով ֆաղափ կա Սաուդյան Արաբիայում, որտեղ մեկնող արհայազները մահանում են:

Փախսական կենդանիները

Բնապահպանության նախարարությունը կոչ է անում ֆաղափացիներին չվնասել այն վայրի կեն-

դանիներին կամ թռչուններին, որոնք խոսքով անհաշու բռնկված հրդեհի հետեւանով փախել են իրենց բնակության վայրերից:

Այսինքն այն կենդանիներին, որոնք վայրի չեն եւ չեն փախել հրդեհի հետեւանով, կարելի է վնասել, ներողություն, կարելի է վնասել...

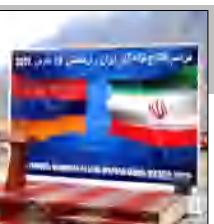
Գյումրիի 3-րդ դղորդն էլ չկա

Կառավարության հերթական նիստում որոշում է ընդունվել լուծարել Գյումրիի 3-րդ դղորդը: Դղորդի սարածիլ անհատույց օգտագործման համար սրամարդիվ է «Շիրակի Սիֆայել Նալբանդյանի անվան ղեկավար համալսարան» հիմնադրամին՝ նուաստակային նշանակության օգտագործման համար:

Դղորդի լուծարման հիմնավորումը առկալիսների թվի նվազումն է: 2016-17 ուսումնական տարում այնտեղ սովորել է 141 առակետ: Դղորդն ուներ 39 առակետ, որոնցից 21-ը մանկավարժ են, 4-ը՝ վարչական առակետ, 14-ը՝ ուսումնաստանական են տեսական առակետներ:

Կառավարության նիստում, ի դեպ, չի բնակարկվել այն հարցը, թե ինչպե՞ս է նվազել Գյումրիի 3-րդ դղորդի առակետների թիվը:

Պատասխան՝ ՀՈՒԿԿ ԱՅՅԱՆԸ

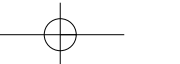
Իրան-Հայաստան էներգետիկ համագործակցության հեռանկարների եւ... **126**

Մարիկը **12 Ա,Բ**

Իրաքյան Քրդստանը տարածաշրջանային «մանրադրամ» **12 11**

3ԱԿՈՒ ՄԻՔԱՅԷԼԵՍ

Մեր տառերը

Կը յիշեմ, նախալրժարանի առակներ տղաներու անդադար հայկական սառստե- սակներ կը յորհնէի ու անոնցմով ալ բառեր կը գրէի ու կը գարնանայի, թէ այստիսի դիրին գործի մը համար, որ քիչ մը գծագրական ձիւր եւ քիչ մըն ալ ճաշակ կը դադանջէ, ինչն՝ Մետրոք Մաքսոնը սրբացուցած են ու ամէն առթիւ մեր մշակոյթի դաստիարակն են մեր գոյատեւման բանալին անոր մէջ կը գտնեն:

Անուրեւ երբ քիչ մը մեծցայ ու հասկցայ հարցին էութիւնը, որ միայն գծագրութեամբ գլուխ չի բերուիր, այլ՝ խօսակցական լեզուի մը հնչիւնները որսալով, զանոնք տեսանելի եւ ընթերցելի ձեւերու վերածելը է սխրանքը:

Կըսուի, թէ Մետրոք Մաքսոն երբ ասորական, յունական, նոյնիսկ հին եթովպական գիրերը ուսումնասիրելով յորհնեց մեր լեզուին սառս- տեսակները, յոյն գծագրիչի մը դիմեց, որդէսդի այդ սառերը գեղեցիկ ձեւերու վերածէ:

Մենք ընտելացած ենք մեր տառերու ձեւերուն, եւ ուրիշ տառատեսակներ ծիծաղելի կը զս- նենք անոնց անձոնոնութեան եւ արագեղա- գիտական ձեւերուն համար, ինչպէս այլ ազ- գեր ալ ընտելացած են իրենց տառերու ձեւե- րուն եւ խորք ու զօղ կը զսնեն միւս ազգերու տառատեսակները:

Մենք մեր տառերուն ընտելացած ենք ըսի, քանի որ չենք նկատեր որոշ տառերու զօղու- թիւնը, ինչպէս ւ, թ, Պ, Փ, կամ այլ տառեր: Գծագրութեան մօտ անձ եմ, անոր համար այս դիտողութիւնները կ'ընեն: Մեր տառերուն մեծ մասը բառանկիւնի մը մէջ կը տեղադրուին, որով անոնց շարժը համաչափ եւ գեղեցիկ շեմ մը կ'ունենայ, թէև որոշ տառերու «դո- յիկները» երբեմն բառանկիւնէն դուրս կը մտնեն (Ա, Ք, Դ, Մ, Ն եւ այլն): Ասկէ անջատ, տառեր ունին, որոնք այնքան սովոր են իրարու, որ յաճախ շարժը անոնց կը բերեն, ինչպէս (Զ, Զ, Զ, Զ): Ասոնք երբ տղազարսառ են, դիրին է զանազանել, սակայն ձեռագրի դարազային որոշ դժուարութիւններ կը յարուցանեն, մաս- նաւորաբար դժուարութիւններ առաւելեան մօտ:

Կայ նաեւ այլ հարց մը. ժամանակի ընթաց- քին ծաղկողներ, կամ աւելի ուշ՝ տղազարսա- ներ յորհնողներ, նոր նոր ձեւերու մէջ դրած են որոշ տառեր, որոնք դարձեալ շարժը կը ստեղ- ցեն: (Յ) տառը, կարծես որդէս ֆուտբոլի ար- դիւնք, այնքան տարբեր ձեւերու մէջ մտնի է, որ մարդ կը շարժի ո՞ր մէկը որդէսգրէ: Զ տառը մինչեւ այսօր դեռ վերջնական ձեւ չէ ստացած եւ ամէն մարդ իր տարբերակով կը գրէ:

Դեռ վերոյիշեալները գլխաւորներն են, հա- թա՛ թէ փոքրատառերուն անդրադառնանք (գ, զ, ց, ջ, ի...): այստեղ ալ բարդութիւններ յա- ռաջ կու գան, նոյնիսկ գլխաւորներէն աւելի:

Աւելադիւր որոշ տառատեսակները ժամա- նակի ընթացքին ենթարկուած են գեղագիտա- կան փոփոխութիւններու, առանց հիմնակա- նէն շեղուիլու: Հայերէնը ալ անուրեւ: Այնքան գեղեցիկ զարդասառեր, ծաղկասառեր ունին, որոնք ակնհասառ են նոյնիսկ օտարի աչիւն: Հայաստանի դաստիարակութեան փորձարարներու տառատեսակներու ալոյնը գեղագիտական գլուխգործոց մըն է:

Սակայն երբեմն կը դասաւորուի որ գծագրող մը, չես գիտեր ի՞նչ դասաւորով կամ մոլորով, խելադասիկէն տառատեսակ մը կը ստեղծէ, որ լրիւ անյարիր է հիմնականին ու զօղը, նոյ- նիսկ, ըստ իս, ունեւորութիւն է, ինչպէս անցեալ տարուան Երեւանի հիմնադրութեան տարե- դարձի որմնագրներուն վրայ «Երեւան» եւ «արե- ւի» բառերուն մէջի «եւ»-ը, ուր ֆուտբոլէն «ե-»-ին միացող «ւ», որ «եւ» կը կազմեն, դո- չաւորած է եւ մնացած է անձանօք տառ մը, որ ոչ մէկ տառի կը մտնի: Ինչպէ՞ս դասաւորա- նարու մարդիկ չեն նկատած եւ սրբագրած, կը զարմանան:

Մեր տառերը սրբութիւններ են, անոնց հետ միայն լրջութեամբ ղեկ է վարուիլ:

Արմավիր ֆաղափի հանրային զբոսայգին ՌԱԿ երիտասարդների օգնությամբ նոր տեսք է ստացել

Ռամկավար Ազատական կուսակցության Կենտրոնական վարչությունը, իր հայաստանյան եւ սփյուռքյան կառույցներով մեծ կարեւորություն է ընծայում երիտասարդական ծրագրերի իրականացմանը հասկալի շայտարարներին օգնելու մասնավորաբար հանրապետության տարբեր շրջաններում, որտեղ, մայրաքաղաքի ետևադեմի և ակտիվ կյանքից հեռու, երիտասարդներն իրենց հասարակական-ընկերային, կրթական ու մարզական ոգևորությունը ստանալու տեղ գտնեն: **Շեքարաբ Վանաձորում, Վարդենիսում, Սեւանում, Եղվարդում, Գյումրիում, Արմավիրում, Եղեգնաձորում եւ Սիսիանում ՌԱԿ-ը նախաձեռնել է կրթամշակութային, մարզական եւ ընկերային կենտրոնների ստեղծումը, որտեղ մեծ թվով երիտասարդներ աճող ոգևորությամբ հաճախում են: Եւ ման ակումբներից մեկն էլ, թերեւս ամենաաշխույժը, ՌԱԿ Արմավիրի երիտասարդական ակումբն է, որը վերջերս հանդես է եկել հերթական նախաձեռնությամբ, որի նպատակն է բարեկարգություն հարգաւ ֆաղափի:** «ԱԶԳ»

աշխատանքներին մասնակցել են ՌԱԿ երիտասարդական ակումբի շուրջ 25 անդամներ: Այս ընթացքում մեր քաղաքում նաեւ համալրումներ ենք ունեցել. երիտասարդներ, սեմեյով մեր ակտիվությունն ու կատարած աշխատանքը, ցանկություն են հայտնել դառնալ մեր ակումբի անդամներ: Այս ֆալի բնակիչների սիրելի զբոսայգուն հաղորդելով նոր տունը ու առավել գեղագիտական տեսք: Այգու նկարագրման ու գեղեցկացման ամբողջ աշխատանքներն իրենց ուսերին են վերցրել Արմավիրի ՌԱԿ երիտասարդական ակումբի անդամները՝ ամեն ջանք գործարդելով իրենց ֆաղափի տեսքը բարելավելու ու բարեկարգելու համար:

սարժան վայրերի թիվն ավելացնելը, ֆաղափը գեղեցկացնելը ու ավելի գրավիչ դարձնելը: Նախապես ֆունարկունների արդյունքում հանգել են այն եզրակացության, որ ֆաղափի հանրային այգուն նկարագրողներ իրականացնելն ավելի նպատակահարմար կլինի: «Սա մեր առաջին խմբակային աշխատանքն էր: Մի փոքր դժվար է նկարչի համար աշխատել խմբում, քանի որ յուրաքանչյուրն իր ձեռագիրն ու մատչելակերտն ունի, բայց անուրեւ, խմբային աշխատանքը նաեւ իր ուսանելի կողմերն ունի, համատեղ եւ համակարգված աշխատանքի փորձ եւ ձեռք բերում: Միայն ընտրեցինք աշխատանքի թեմատիկան՝ Սարյանի ու Վան Գոգի ստեղծագործությունները, որոնց համարվել են նաեւ մեր անախատանքի աշխատանքները: Բոլորը շատ հավանեցին մեր կատարած աշխատանքը, արձագանքները բավական դրական էին, անցողիկներն անգամ զարմացած էին տեղի ունեցածով: Նկարագրվել են այգու 3 դասերը, որոնք այնքան էլ լավ տեսք չունեն։ ուստի նկարների միջոցով դրանց երկրորդ կյանք է հաղորդվել»,- մեզ Նազիկը՝ հայտնելով, որ Արմավիր ֆաղափի բարելավման վերաբերյալ նմանափող աշխատանքները շարունակական բնույթ կկրեն:

Խոսելով ֆաղափային այգու նկարագրման գաղափարի մասին՝ Արմավիրի ՌԱԿ երիտասարդական ակումբի անդամ **Հայկ Շահինյանը** մեզ, որ աշխատանքները մի քանի օր են տեւել. յուրաքանչյուր դասը նկարագրելու համար դասախոսվել է 3 օր: Աշխատանքները սկսվել են վաղ առավոտյան՝ ժամը 6-ին, եղանակային դասարանների դասարանում կետորից հետո ընդհատվել են, արդ փակվել ու տեւել մինչեւ ուշ երեկո: Հայկը եւս ներկայացրեց համառոտ ֆաղափի գոհունակությունը, որական արձագանքը, որին արձանագել են իրենց աշխատանքները:

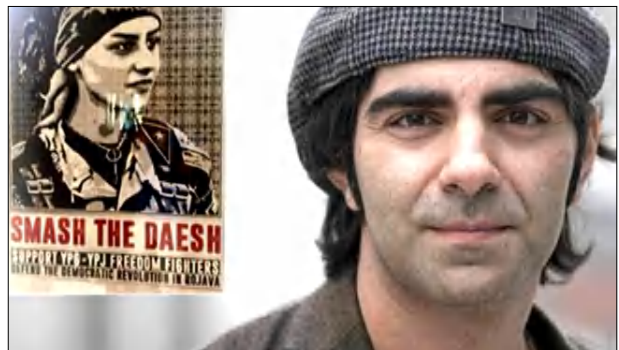
Մենք, որ Արմավիր ֆաղափի հանրային զբոսայգու արտաքին բարելավման աշխատանքներն ամբողջությամբ կատարվել են ՌԱԿ Կենտրոնական վարչության նյութական օժանդակությամբ:

«Նայ Չայն»

Ֆաթիհ Ալիսի նոր ֆիլմը

«Խորհակեք Դաեշին: Ազակցեք YPG-YPJ-ի ազատամարտիկներին: Պաշտպանեք Ռոջավայում ժողովրդավարական հեղափոխությունը», գրված է զինված ինքնապաշտպանության լուսանկարներում: Ըստ «դեմոկրատիզմի» կայքի, դա մի կարգ է թուրք-գերմանացի ռեժիսոր Ֆաթիհ Ալիսի նոր կինոնկարից, որն այս անգամ դասում է ԻՊ-ի դեմ դաժարորդ Սիրիայի ինքնապաշտպանության ջոկատների կանանց թեւ գործունեության մասին:

Ֆիլմը, որ Ֆաթիհ Ալիսը իր նախորդ «Ստիկ» (The Cut) ֆիլմով անդրադարձել էր Հայոց ցեղասպանության թեմային: «Ստիկ» ցուցադրվել է նաեւ հայկական հեռուստատեսությամբ: Ն. Ծ.

1 Տանգոսի սովետական բովանդակությունն ու փառաբանությունը երեխաների համար

Աշխարհը էին դառնում նաև խորհրդային ժամանակների դորոցականները՝ հասկապես լի լինելով: Այդ սարիներին յուրաքանչյուր իրեն հարգող գործարան լի լինում էր ճամբարներ ուներ, որոնք աշխատում էին երեք հերթափոխով: Միայն Հայաստանից անցնալիս 55 հազար միլոն էր հանգստանում այդ ճամբարներում: Հանգստանալու, Օտոկանդ, Ադվերան, Դիլիջան: ճամբարները ոչ միայն բնության քաղաքանքան վայրերում էին, այլև գործարաններին կից: Ամեն սասնեռող հայ լի լինում էր ամառային արձակուրդներ անց Եր կացնում լի լինում էր ճամբարում: Իսկ հանգստի այդօրինակ ձեռք խրատակում էր բոլոր առումներով՝ հավասար միջավայր, լի լինում էր, սնունդ, դասավորություններ եւ իրավունքներ բոլորի համար, ինչի արդյունքում ձեռավորվում էին թիմային մտածողությունը, կարգուկանոնին ենթարկվելու բնավորությունը, հանրակերային փոխհարաբերությունները՝ լավ ու վատ կողմերով: Պիտանքական ճամբարները լի էին արկածներով ու դիմապատերազմով: Երեխան այնտեղ կհամարվում էր իր ծնողներին կախվածությունից, կենցաղը, առօրյան կազմակերպելու, նոր միջավայրում ինքնադիմապահվելու, նոր ծանոթություններ հաստատելու փորձեր անում: Նա արդյուն էր ստանում, որը հետագայում հեռացնում էր հասարակությանն ինտեգրվելու գործընթացը:

Տանգոսանում է աշխարհը. աշխարհում՝ նաև հայերը

Առհասարակ մարդկության եկամուսները վերջին տարիներին կրճատվել են աստիճանով: Ընթացիկում ավագել են նաև հանգստի վրա ծախսվող գումարները, բայցեւայնդե, աշխարհում սարեկան մեկ միլիարդ մարդ դուրս է գալիս իր բնակավայրի սահմաններից՝ որոշ ժամանակով հանգստանալու եւ լիցքափոխվելու առօրյայից: Այսինքն՝ երկրագնդի վրա յուրաքանչյուր յոթերորդը ունի կերպ, թեկուզ կարճ ժամանակով թույլ է ալիս իրեն հանգիստ անց կացնել:

Վրացիներն այստեղ են հավանում իրենց զբոսաշրջիկներին: Եթե օտարերկրացին 24 ժամ անց է կացրել իրենց երկրում, ուրեմն արդեն իսկ զբոսաշրջիկ է: Այդ հավակարձով նրանք հրաշարակել են սվյալներ,

Տանգոսի հայկական ու ոչ հայկական սարքերակները

թե իբր սարեկան ունեն 6 միլոն զբոսաշրջիկ: Վերահավակարկի դեղում, այսինքն հավակարձը, թե քանի օտարերկրացի է առնվազն հինգ օր անց կացնում Վրաստանում, թիվը կտրուկ նվազում է, 6 միլոնը դառնում է մեկ միլոն: Հայերը հիմնականում նախընտրում են Վրաստան գնալ: Այս տարի մոտ 150 հազար հայաստանցի հանգստացել է Վրաստանի ծովափնյա ֆաղափներում: Այդ երկիրը եղել է մնում է հայերիս համար ամենամասշտիկ ու արդյունավետ հանգիստ անցկացնելու վայրը, որտեղ 7-10 օր հանգստանալու համար մեկ անձի համար անհրաժեշտ է 100-120 դոլար. առաջարկվող կացարանների գները ցածր են, սնվելու խնդիրը հեշտ լուծելի է, իսկ ծովափնյա հանգստի արդյունավետությունը արդարացի կարիք չունի: Ըստ ամենայնի՝ Թուրքիան այս առումով ակտիվությունը կորցրել է: Եթե մի ժամանակ հայերը նախընտրում էին Անթալիան, ապա այսօր սարքեր դասառնողները ելնելով՝ ծովափնյա այդ վայրն այլևս չի գրավում: Պարզ սրամաքանությամբ՝ եթե ուղղակի ծով, ուրեմն կարելի է ավելի մասշտիկ սարքերակ ընտել՝ Վրաստանը, իսկ եթե կան նոր երկիր ու դասամածակությամբ վայրեր ենտելու ավելի մեծ հնարավորություններ, ուրեմն ավելի նախընտրելի են եվրոպական երկրներն ու հասկապես Հունաստանը: Այս տարի հայերի հետաքրքրությունը Հունաստանի նկատմամբ ակնհայտ ընդգծված է: Ֆինանսական հնարավորություններ ունեցողների Երջանում կերակուսի, դասսիկ հանգստի նկատմամբ դասամաքարը հետզհետե ստելի է ալիս: Փոխարենն աշխարհի ավելի ֆաղափակիթ երկրների հետ ծանոթանալու ձգտումն ու հետաքրքրությունն է մեծացել:

Ըստ վիճակագրության՝ մեր երկրում իրեն ունեւոր (նրանք են իրենց մասին այդդեպ ասում՝ ոչ թե հարուստ, այլ ունեւոր) համարողների հինգ տոկոսը հանգիստն անց է կացնում եվրոպական երկրներում: Այս փաստն, իհարկե, դրական կողմեր ունի. ունեւոր խավը ենտում է այդ երկրների կենսակերպը, կառավարման համակարգերն ու սկզբունքները. ի դեմք, մեծ մասը դաստնյաներ են, ու միգրացի

նրանց մեջ դրսում ենած դրականն ընդորինակելու ձգտումներ արթնանան:

Ովքեր են հանգստանում Ռուսաստանում

Ռուսաստանը «չհայտարարագրված» հանգստի վայր է, որովհետեւ մոտ երկու միլիոն հայ է այնտեղ ադրում ու աշխատում: Իսկ դա նշանակում է, որ նրանք ամռանը հարազատներին կանչում են իրենց մոտ. հարազատական ենտակցությունն ու հանգիստը համադրվում են: Ու ստացվում է, որ հայերն ամենից շատ հանգստանում են Ռուսաստանում. ամռանն այդ երկիր է մեկնում շուրջ 250 հազար հայ: Փաստորեն, Ռուսաստանը մի քանի հարյուր հազար հայերի համար հանգստի վայր է՝ ելնելով ընտանեկան իրավիճակից, ինչը թելադրում են արագան աշխատանքի կանոնները:

Վիճակագրությունը ցույց է ալիս, որ բացի Ռուսաստան գնացողներից, սարեկան ես 400 հազար հայ այս կամ այն կերպ ունի եղ կարողանում է անց կացնել իր հանգիստը:

Տանգոսը երեխաների համար դասառնող է

Մասնագետները խորհուրդ են ալիս երեխաների համար անադայման հանգիստ ադառնելու: Բացի ընտանիքի հետ հանգստի մեկնելուց, երեխաների համար այլ սարքերակներ գրեթե չկան: Ճամբարներ վաղուց չունենք, թեւեւ հարցումները ցույց են սվել, որ շատ ծնողներ կիսանաձայնեին մասշտիկ գներով իրենց երեխաներին ուղարկել ճամբար: Հայաստանում ճամբարային հանգիստը ձեռավորված չէ, բայց լավ նախադրյալներ ունի՝ բնություն, դասամածակությամբ վայրեր, արեւոտ, ոչ ստեղծանառաւ ամառ, որակյալ սնունդ, չադականված բարբեր: Խորհրդային տարիների ճամբարային կյանքը ցույց է սվել, որ երեխաներն այդկերպ նաեւ ճամաչում էին իրենց հայրենիքը, դասաաշխարհագրական, մշակութային գիտելիքներ ձեռք բերում: Իսկ այսօր հայ երեխան մեծ մասամբ տեղակայված է իր բնակավայրում ու չգիտե անգամ մոտակա ֆաղափների, մարզերի անուններն ու տեղը:

Իրատեսական նախադրյալներ զբոսաշրջության համար

Մեր փոքրիկ հայրենիքն աշխարհագրական յոթ գոտի ունի՝ սկսած կիսասափաստանից մինչեւ փարթան անտառներ ու լեռներ: Մեզ միայն ծովն է դակասում, սակայն զբոսաշրջային ճիշտ ռազմավարության ու ֆաղափականության դեղում Սեւանը կարող է գրավիչ ու արդյունավետ հանգստի գոտի լնել: Մեր հանգստի ջրերը, բուստանները ևս կարող են հետաքրքրել օտարներին: Առողջությունը դասողանելն ու վերականգնելը միլիոնավոր մարդկանց համար գերհարկ է: Նման հնարավորություններ մեր երկիրը կարող է ընձեռել հայ եւ օտարագի զբոսաշրջիկին: Որդես լեռնային երկիր՝ մեք կարող ենք գրավիչ լինել նաեւ ակտիվ հանգստի սիրահարների համար՝ նրանց առաջարկելով լեռնագնացություն, արեւակներ, գիվայներ, էֆսրիմ զգացողություններ: Իսկ երեխաների համար կարող ենք ստեղծել անտառային կամ դասային ճամբարներ: Մեր երկրում կարելի է կազմակերպել նաեւ ձմեռային հանգիստ. Ջերմուկն ու Օտոկանդը դրա հնարավորությունները ես ունեն: Մեր սնունդը ուրակյալ է, ալկոհոլային խմիչքներն ու ծխելն արգելված չէ, ահաբեկչությունների հավանականությունը գրոյական է: Ջրոսաշրջությունը զարգացնելու նախադրյալները շատ են, սարքերակները՝ խելամիտ ու իրատեսական, սակայն այս ոլորտն առայժմ դասադուրդի մեջ է ու առաջընթաց չի ուրվագծվում:

Գ.Գ.- Հարցումները ցույց սվեցին, որ հանգստի մեկնում են մեծ մասամբ ֆաղափակներն ու հասկապես երեւանցիները: Իսկ Ռուսաստան հանգստանալու գնացողների գերակշռող մասը մարզաքանակներ են, քանի որ այդ երկիր արագան աշխատանքի մեկնողները մեծ մասամբ մարզերից են: Գյուղերում արված հարցումները դասառնող, որ գյուղացի երեխաները կուզեին երեւանում հանգստանալ, բարձր շենքեր, լայն փողոցներ, մեծ-մեծ խանութներ ենտել, մեքոտ, անգամ... երթուղային սափսիներ ստել:

Թեքեյանցի դորոցականների հանգիստը «Արագածում»

«Ազակցություն հայ դորոցին» ծրագրի Երջանակում, «Թեքեյան կենտրոն» հիմնադրամի հովանավորությամբ Հայաստանի եւ Արցախի Վ. Թեքեյանի անվան դորոցների 10-14 սարեկան թվով 67 աշակերտներ իրենց ամառային հանգիստն անցկացրին Հանգստանի «Արագած» ճամբարում: Ճամբարի ծրագիրը Եարունակական բնույթ է կրում եւ արդեն ութերորդ տարին է իրականացվում, նդաստելով մեր երկրի սարքեր անկյուններում բնակվող երեխաների միմյանց մերձեցմանը, նրանց մտավոր, ֆիզիկական, անհասական ընդունակությունների զարգացմանը: Առայսօր ճամբարի ծրագիրն ընդգրկել է 545 մասնակից, եւ այս տարի ես ծրագրի

մասնակից են դարձել մասնավորադեպ գերագանց առաջողիություն ունեցող, սոցիալադեպ անադառնող եւ բազմազակ ընտանիքների երեխաներ երեւանցից, Գյումրից, Սեփանականցից, Կարբից եւ Բերձորից:

Հանգստանի հրաշալի բնության գրկում զսնվող ճամբարը մեծ սիրով ու ջերմությամբ հյուրընկալեց եւ համախմբեց թեքեյանցիներին, որոնք «Արագածում» ադրեցին ճամբարային կյանքն իր հետաքրքրական ռեժիմով առավանջյան Եեփորի կանչ, լիցքային վար-

ժություններ, տղաներ ու Եերթներ: Թեքեյանցի մանկավարժների եւ ճամբարի ջոկասավարժների համատեղ աշխատանքի Ենորիվ երեխաների առօրյան հագեցած էր ինտելեկտուալ, մարզական, մշակութային միջոցառումներով:

Մեծ խանդավառությամբ երեխաները մասնակցեցին ուսուցանող խաղերին, գիտելիքների մրցույթին, դասադրակական սարքեր թեմաներով գրույց-բանավեճերին, սդորային խաղերին, արեւակներին, սովորեցին ժողովրդական երգեր ու դարեր: Մրցութային միջոցումների լավագույն մասնակիցները դասառնողները գավաթներով ու Ենորհակալագրերով: Կազմա-

կերպեցին «Բանակի օր», «Արցախի օր», «Ազալային երգի, դարի օր» միջոցառումները, որոնցում ակնառու էր հայ դորոցականի ազալային ոգին, հարթանակի ցանկությունը:

Հանգստի վերջին օրը վառվեց հրաժեշտի ավանդական խարուկը: Բաժանումը հուզիչ էր՝ լի արցունքներով եւ ջերմ խոսքերով: Դժվար էր հեռանալ մեքիմ ընկերներից, հարազատ դարձած «Արագածից», որն իրենց դասառնող անկրկնելի հանգիստ, ամառանալի տղավորություններ ու նոր գիտելիքներ: Թեքեյանցիները հրաժեշտ սվեցին ճամբարին կրկին վերադառնալու ակնկալիքով:

ժություններ, տղաներ ու Եերթներ: Թեքեյանցի մանկավարժների եւ ճամբարի ջոկասավարժների համատեղ աշխատանքի Ենորիվ երեխաների առօրյան հագեցած էր ինտելեկտուալ, մարզական, մշակութային միջոցառումներով:

Մեծ խանդավառությամբ երեխաները մասնակցեցին ուսուցանող խաղերին, գիտելիքների մրցույթին, դասադրակական սարքեր թեմաներով գրույց-բանավեճերին, սդորային խաղերին, արեւակներին, սովորեցին ժողովրդական երգեր ու դարեր: Մրցութային միջոցումների լավագույն մասնակիցները դասառնողները գավաթներով ու Ենորհակալագրերով: Կազմա-

կերպեցին «Բանակի օր», «Արցախի օր», «Ազալային երգի, դարի օր» միջոցառումները, որոնցում ակնառու էր հայ դորոցականի ազալային ոգին, հարթանակի ցանկությունը:

Հանգստի վերջին օրը վառվեց հրաժեշտի ավանդական խարուկը: Բաժանումը հուզիչ էր՝ լի արցունքներով եւ ջերմ խոսքերով: Դժվար էր հեռանալ մեքիմ ընկերներից, հարազատ դարձած «Արագածից», որն իրենց դասառնող անկրկնելի հանգիստ, ամառանալի տղավորություններ ու նոր գիտելիքներ: Թեքեյանցիները հրաժեշտ սվեցին ճամբարին կրկին վերադառնալու ակնկալիքով:

ՀՈՒՆԻ ԱՏՅԱԼ

Տրտես

Երբ այս արված հուլիսին այրվում էին դրոշմավորական անհասանելի, իսկ Սասնաճուղը հեղեղված էր ջրով, մեր ԱԻՆ-ը ուսումնական վարժարաններ էր անցկացնում ամերիկյան եւ բրիտանական կազմակերպությունների ընկերակցությամբ, որոնց ընթացքում ցույց էր ցույց, թե որքան հմուտ է արտակարգ մասնագետների ժամանակ, դրանք չեզոքացնելու եւ սուսանհանելու փրկելու-օգնելու գործում: Այդ ժամանակ ԱԻՆ-ը դեռ չգիտեր, որ ժամանակ անց այսօրվա խոսքի անհասանելի, որ չափազանց անհասանելի էր ամենամեծ արժեք ունի: Թե ո՞ր կողմնակցական վարժարանների ժամանակ մեր փրկարարների ցուցաբերած հմտությունները, երբ իրոք փրկվելու կարիք կար, դժվարանում են ասել, դժվար է ասել նաեւ, թե արդյո՞ք այդ հմտությունները միայն բավարարել են հրդեհ մարտի համար, մասնավորապես որ մեր երկրում միայն խոսքի անհասանելի չէ, որ հրդեհվում էր:

Հիշում եմ ամերիկյան, այն ամերիկյան, երբ մեր հովիվները արդեթե անհասանելի անօդային թռչող սարք էին կործանում: Իսկ հիշում եմ, թե ինչ էին խոսում նախքան այդ ամերիկյան, դե մեր անհասանելի բանակի մասին, սարածաբանի անհասանելի բանակի մասին, դիրքերի անհասանելի:

Ուրբան մասին, ավելի ռոմանտիկները՝ առիթի դեմքում Բավում թեյ խմելու մասին անգամ, եւ, ինչ եղավ ամերիկյան: Արդեթե անհասանելի էր խմելու հրաշալի առիթ, իսկ մեր ոչ միայն չօգտվեցին դրանից, այլ ևս ասանելիներ միջոց էր այսօր իրենց սներից հեռու են թեյ խմում, քանի որ իրենց սներում ամերիկյան վստահավոր է դարձել, որովհետեւ իրենց սներն ու հակառակորդի միջոց ամայի սարածություններ կան, որոնք առաջ մերն էին, հիմա մերն չեն: Ուրեմն Բավում թեյ խմելու վստահությունը կուրացրել էր մեզ, այնքան, որ չէինք տեսնում, թե ինչպես էր Արդեթեանը սանկեր ու հրեսանի կուսակում սահմանին, ինչպես էր կենդանի ուժ կուսակում մույն վայրում, ինչպես էր նախադասարանում հարձակումը, ինչ գեներով... Տեսանք արդեթե հարձակվելիս, իսկ երբ հակառակորդին տեսնում են միայն հարձակվելիս, ուրեմն մասն տեսնում են նախադեղ ճանադարհին: Փառք Աստուծո, այդ նախադեղ երկար չէր, բայց կարող էր եւ երկար լինել, կարող էր, քանի որ մեր մասնագետները, մեր անհասանելիներ են, անհասանելի գեներով ու անհասանելի բարձր դուլով, բայց մասնագետ չէինք: Դրա համար էլ հովիվն էր այդ մասնագետի գլխավոր հերոսը...

Յետ, զան ավելի ու, անհասանելի, սահմանից զան հեռու՝ Երեւանում, մի անբողջ օր, ըստ

սկզբների այդ մեկ օրում Երեւանում այնքան անհասանելի էր, որքան գալիս է մեկ անգամ ընթացքում, այն էլ անհասանելի անհասանելի: Պարզվեց, որ փողատարանը մասնագետ չէր այդ անհասանելին, ինչի արդյունքում մեքենաները դարձան մեքենաներ, այն էլ անհասանելի, խորհրդակալ: Իհարկե հետո անհասանելի ցամաքեց, բայց ոչ թե որովհետեւ փողատարանը սկսեց ավելի լավ աշխատել, այլ որովհետեւ անհասանելի դարձանք՝ արդարացի, որ մեր երկիրը անգամ անհասանելի մասնագետ չէ, էլ ուր մնաց մասնագետը:

Կամ կարկուսին, որն այս արժեքի մի ֆանի անգամ հարվածեց հայ գյուղացու բերքին, ընդ որում, ինչն անհասանելի անհասանելի էր, ինչն անհասանելի էր, ինչն անհասանելի էր, ինչն անհասանելի էր, ինչն անհասանելի էր, ինչն անհասանելի էր...

գուսներով մարդիկ: Ասեմք ֆանի՞ «էլիտար» զան է կարողացել, որի մասին կարող ենք վստահ ասել՝ սեյմակայում է...
 Բայց մեր մասնագետ են, մեր, այսինքն՝ ռուսների հետ: Հրդեհը մարտիկ համար ռուսներին ինքնաթիռ կխնդրենք, դասերազում հարթելու համար՝ զենք, կարկուսի դեմ դաշտի համար էժան վարկեր, որ սուբսիդավորենք հայ գյուղացու վնասը: Մի խոսքով: Մենք մասնագետ ենք ռուսներից խնդրել, ու անհասանելիները նրանք են մասնագետ մեզ օգնել, մինչ մենք կհասկանանք, որ ավելի լավ է մի երկիր դառնանք: Դեռ չենք հասկանում, որքան էլ փորձում են սա մեզ հասկացնել ռուսները, մենք չենք հասկանում, երեւի, որովհետեւ հայերեն ենք խոսում, բայց դա էլ, կարծես թե, ժամանակի հարց է:

Միջոցառում մեր ժամանակներն այնպիսին են, որ կարելու չէ, թե դու որքան հիմն ես, կարելու է այն է, թե դու որքանով ես անհասանելի ժամանակին համահունչ եւ որքանով ես մասնագետ վաղվան: Իսկ մենք մասնագետ չենք, մենք, այսինքն երկիրը, որը չի կարողանում հրդեհ մարտի, իսկ դասերազում հարթելու է դուլով, այսինքն արյամբ, զան արյամբ, մինչ երկիր փողատարանները, որոնք հայրենի բնության գրկում խմում են սահմանի կանգնած ճիշտի կենսաը ու դասակարգ ավելի ցիցը մեզում խոսքի մեջ, արեւի զան... Որքան զան են այդ զանը, այնքան զան են խմել երկիր կենսաը ու այնքան անուր է երկիրը, որքան հրդեհ է:

Երեւի Սասնաճուղը է մեղավոր

Սովետական սարիներին մի այսպիսի մասնություն կար: Զանի որ ընկեր Սասնաճուղը ուղղակի մասնություն էր հայերին եւ, որն անհասանելիներն էր, միայն հայերը գիտեին այդ մասին, հայ ժողովուրդը մասնություն էր ուղարկում Կրեմլ՝ Սասնաճուղի հետ խոսելու հայ ժողովրդի ճակատագրի մասին: Մեր մասնությունները ԽՍՀՄ առաջնորդին ներկայացնում են մեր մասնությունը, ներկան եւ խնդրում, որ զան Լուսաք ընկեր Սասնաճուղը նվաճի հայ ժողովրդի համար: Ըստ այս մասնության ակամաստներին, որոնք բոլորը մահացել են, եթե իհարկե երեւիցե արդեթե են, ընկեր Սասնաճուղը ուժադիր լսում է հայերին, վառում ծխամոմարը, եւ ասում. «Ես իհարկե կնվաճեի ձեզ համար Լուսաքը, բայց քանի որ մասնություն ենք մեր ժողովրդին, կարծում են, որ այդ լեռան սարածրը բավականին փչն ուլեր կլինի իմ կողմից ձեզ: Դեռեւս բար, ես առաջարկում եմ ձեզ ազգովին սեղանի ուսուցիչ Սիբիր, եւ սարածքն է մեծ, եւ իմ կողմին կլինեք»: Հայերն իրար են նայում եւ նրանցից մեկը, որը ըստ երեւոյթին անհասանելիներն է լինում, ոսփ է կանգնում եւ մասնությունում առաջնորդին. «Ընկեր Սասնաճուղ, մեր իհարկե մեծ սիրով կընդունեիք ձեր առաջարկը եւ ազգովին կնվաճեիք Սիբիր, մասնավորապես, որ այն մեր ազգի մեծ մեծ է եւ բացի այդ Ձեր կողմին կլինեիք, բայց այստեղ մի խնդիր կա: Սիբիրում Լուսաք չկա, ավելին՝ լեռն այնտեղից չի երեւում»: Այս մասնության բարոնակությունը, ցավով ինձ հայտնի չէ, եմքարում են, որ հայ ժողովրդի մասնությունը մի հոգով մակաս է վերադարձել Կրեմլից եւ այլեւս այնտեղ մասնություն չի ուղարկել՝ Լուսաք խնդրելու, փոխարենը արդարացի է Կրեմլի խոսակցողը «Լուսաք» գործարանի կոնյակներով, այնքան զան, որ Սասնաճուղը սկսել է Չերչիլին նվիրել դրանցից: Ասում են, որ Սասնաճուղը այս մասնությունից հետո մույնիսկ զոջացել է եւ անհասանելի Չերչիլին «Լուսաք» կոնյակ ուղարկելիս՝ հասնել նախքան է

գրել՝ «Ես մերժեցի հայերին նվիրել Լուսաքը, բայց թեզ են նվիրում այն, սիրելի ընկեր»:

Սասնաճուղը է այնպես, որ հայ ժողովրդի մասնությունները, Կրեմլ գործողներով, ճիշտ է չի հասնում իր հիմնական մոտակին, բայց լուծում է երկու կարեւոր խնդիր. հայկական կոնյակի արտահանումը, ընդ որում նաեւ ԽՍՀՄ սարածրից դուրս, եւ երկրորդը՝ բազմաթիվ հայեր սկսում են Սիբիր մեկնել՝ դարձապես հասկանալու, թե այդ ինչ սարածք էր մասնությունը նվիրել իրենց «ժողովուրդների հայրը»: Հասկանալու է, որ այս երկու գործընթացն էլ միջոցն օր Կրեմլում էր. հայկական կոնյակը Կրեմլում էր արտահանվել, չնայած Պուտինը դրա մեծ սիրահարը չէր, բայց նա եւս, ինչպես գիտեմք, խեղճանում էր հայ ժողովրդի համար, իսկ հայերը Կրեմլում եւ արտահանվել, այդ թվում Սիբիր՝ փնտրելու այն Հայաստանը, որն իրենց խոսք են ցույց աշխարհի առաջնորդները:

Այդպիսի մի Հայաստան էլ Լուս Անգլիան է, ինչպես գիտեմք: Ամերիկյան այս փողատի ցրաններին մեկուկուսուկու Սասնաճուղը սասնաճուղի մասնությունը սովորող 5500 աշակերտների մեծամասնությունը հայեր են: Պատահական չէ, որ դարձեցին սնունդները որոշել է առաջին դասարանում անգլերենի կողմին մեջնել հայերեն լեզվով ուսուցում: Ընդ որում, փորձական ծրագիրը անցյալ սարի գործարկվել էր անհասանելիներն էր մեծ հաջողություն արձանագրել, ինչը մասնագետ է, որ ճեղի մասնագետները հաճախող երեւանցիների մեծ մասը մույնիսկ հայ է: Ծրագրով նախատեսվում է, որ դասաժամի մի մասը ուսուցիչը աշակերտների հետ անգլերեն է խոսելու, մյուս մասը՝ հայերեն: Այս դասին ծրագրում ներառված է 80 աշակերտ, բայց զան ծնողներ Կրեմլում եւս, որ իրենց ե-

րեւանները սովորեն նաեւ մայր լեզուն՝ հայերենի եւ նրա մասնությունից հետ կարող չկորցնելու մոտակայով: Ավելին, կան հայ ծնողներ, որոնք ուզում են, որ դարձեցին իրենց երեխաները ներառվեն ծրագրում, քանի որ կարծում են, որ արդեթե մասնությունը եւ աշխարհում միայն մեկ լեզուն, եթե անգամ այն անգլերենն է, փչն է, մեքեն է նաեւ երկրորդ լեզուն սովորել, թեկուզ եթե այն հայերենն է:

Սասնաճուղը սովորող սնունդը հայտնել է, որ չնայած այժմ ծրագիրը գործում է միայն մասնագետներով եւ առաջին դասարանում, բայց այն օգնել է ավելացնել իրենց աշակերտների ֆանակը, այդ թվում՝ հարեւան ցրաններին, ինչն էլ հիմք էր ցույց, որքան անհասանելի մասնությունը մասնություն ավելի բարձր դասարաններում եւս ուսուցանելու ուղղությամբ:

Այս անգամ, իհարկե լավ է, մասնագետը, եթե հաշի առնենք, որ մուսկովյան ոչ մի դարձումը հայերենը ռուսերենին զուգահեռ չի ուսուցանվում, չնայած մուսկովյան ոչ միայն հայեր են արդում, քան Լուս Անգլիան: Բացի այդ, առաջ, կոնկրետ Կայիֆորմիայում, եթե հայ ծնողն ուզում էր, որ իր երեխան հայկական դարձնի, թե սովորողը գտնի, քանի որ դարձումը չէր հոգում երեխայի սովորելու ծախսերը: Հիմա, կոնկրետ հիշյալ դարձումը, փաստորեն, հոգում է: Արդյունքում Լուս Անգլիան դեռ երկար ժամանակ, գուցե անգամ հավերժ կունենանք հայեր, որոնք գիտեն մայրենին եւ ինչպես իրենց ծնողներն են փափագում՝ կրկին չեն հայրենից ու նրա մասնությունից, դե այսինքն, ի սարբերություն իրենց ամերիկացի հասակակիցների, որոնք միայն Հեմինգուեյին ու Ջեյմս Լոնդոնին գիտեն, գուցե նաեւ Մարկ Տվենին, միջոցառում իրենք այս երեւից բացի իմանալու են նաեւ Թումանյանին, Չարենցին ու Վախ-

թանգ Անանյանին, օրինակ:

Բայց օտար երկրում, մասնագետը օվկիանոսի փոխ մայրենի լեզուն սովորելու հնարավորությունը նվազեցնում է անօվկիանոսի հայերենի մույն այդ լեզուն սովորելու ցանկությունը: Եթե կարել է Տերյան սովորել Լուս Անգլիանի բարեկարգ դարձումը նստարանին նստած, ու մասնագետից հետեւել, թե ինչպես են դարձում օվկիանոսի այլիները, ապա ինչո՞ւ դա անել հայաստանյան դարձումը, որի մասնություններից երեւում են դիմացի զանի ավստրալները, անհասանելի դիմաց էլ՝ մի ֆնձոն կասու ու դարձումանական կեղծ: Տերյանի առումը այս մասնություններից որի՞ն է ավելի սազական, ուրեմն ինչո՞ւ Լուս Անգլիանում հայերեն սովորող երեխան թողնի ու վերադառնա: Եթե առաջ դա կարող էր անել, որքան անհասանելի մայր լեզուն սովորի, ապա հիմա դրա կարիքն էլ չկա. սեղում կսովորի, մեքեն եղած դեմքում էլ «Արի տուն» ծրագրով կգա Հայաստան, որքան անհասանելի վերադառնա իր տուն: Շեն սիլոնում անուշահամի հայաստանյան է Հայաստանին, բայց Սիլոնից զանացումը Հայաստանին վնաս չէ՞...

Ու եւ չգիտեմ, թե ո՞վ է այս մասնության մեղավորը. Հայաստանը, որն այս հազարամյակների ընթացքում մի ծով անգամ չպահպանեց, որի դիմաց կարողացան դարձում երեւանցի կսովորելի Տերյան, կամ Լուսաքը չպահեց, որի ստորոքի դարձումը մասնությունն էր ինչպե՞ս կհանգեցնի Չարենցի «Ես իմ անուշ Հայաստանին», ու անհասանելի կամ բազմիմաստ վերջին սողի՞ «անհաս» բառը: Գուցե Սիլոնում է մեղավոր, որ Հայաստանից հույսը կրած, առանձին հայաստաններ է ստեղծում: Երեւի Սասնաճուղը է մեղավոր. այդպես մասնություն ավելի հեռու է, գրեմ:

ԱՐԱՍ ՍԱՖԱՐՅԱԼ

Քաղաքական վերլուծաբան, բանասիրական գիտությունների քննաձև, քաղաքագիտության դոցենտ

Տնտեսական իրավիճակը գնահատող զանազան իրավասու կազմակերպություններ հարադարակել են 2017 թ. առաջին վեց ամիսների տնտեսական իրավիճակի ցուցանիշները, որոնք հեռախոսային միջոցով են վերլուծության, ընդհանրացումների եւ տեսանելի հեռանկարի կամխաճախների համար: Հայաստանի տնտեսության իրավիճակի իրական դասերի իմացությունը լրացուցիչ կարեւորություն է ստանում նոր քաղաքական քաղաքական գործունեության, որովհետեւ թե՛ քաղաքական գործունեության, որովհետեւ թե՛ հասարակական միջավայրում ընթացող փոփոխումները մեծ մասամբ հիմնավորվելու են հենց այս տնտեսական իրողություններով: Սամվադը որ տնտեսական իրավիճակի գնահատականը սալիս իշխանությունները հիմնվելու են այն լավատեսական կանխատեսումների վրա, որոնք թույլ են տալիս անելու անցած վեց ամսվա իրավիճակի մի ամբողջ շարք ցուցանիշներ:

Եվրասիական փորձագիտական ակումբը վերջին երկու ամիսներին ուժադրությամբ հետևում է տնտեսական վիճակին, համեմատելով մեր ցուցանիշները ԵԱՏՄ անդամ-երկրների մասին սվալների հետ: Մենք փորձում ենք քաղաքական տնտեսական հիմնավորումներ ունեցող վերլուծությամբ դասարանել մյուսեր, որոնք քաղաքական եւ հասարակական դասերին թույլ կան դրանք ունենալ իրենց գիտնացում, եթե ցանկանում են լինել կոմիտեան:

Լավատեսական կանխատեսում 2017 թ. համար

Եվրասիական տնտեսական միության սարածքի երկրների համար միջազգային հեղինակավոր բանկային, վարկային եւ վերլուծական կազմակերպությունները առաջին անգամ վերջին երեք տարում անում են լուրջ լավատեսական կանխատեսումներ: Դեռ անցյալ տարի տղասվում էր, որ Ռուսաստանի Դաշնությունում կդադարի տնտեսության անկման գործընթացը եւ երկիրը մուս կգործի զարգացման փուլ: Բայց արդեն հուլիսին բոլորին դարձ էր, որ Ռուսաստանում տնտեսությունը կզարգանա ավելի արագ սեւտերով, քան տարվա սկզբում արված միջազգային կանխատեսումներն էին: Եթե այդ ամենը ճշմարիտ է եւ Ռուսաստանը ուս է դնում կայուն զարգացման շրջան, ապա կարելի է կանխատեսել, որ ամենաբարձր ազդեցությունը կունենա մեր տնտեսության համար: Մի քանի օր առաջ Եվրասիական զարգացման բանկի վերլուծաբանները հայտարարեցին, որ Ռուսաստանի տնտեսական իրավիճակը դրական ազդեցություն ունի Հայաստանի, Դրոզսանի եւ Տաջիկստանի տնտեսությունների վրա: Ընդ որում, Հայաստանի տնտեսությունը ցույց է տալիս այնպիսի աշխուժության նշաններ, որոնք էադեքստարբերվում են հեթադրիային տարածքի, այդ թվում թվարկված երկրների ցուցանիշներից: Արդեն երկրորդ տարին է, ինչ Հայաստանն արձանագրում է արտահանման հետեղական աճ: Այս տարվա առաջին կիսամյակի արդյունքով այդ աճը կազմում է 21%: Եթե անցյալ, 2016 թ. մենք խոսում էինք այն մասին, որ Հայաստանից արտահանումը կասել էր ղաճանակային մասիումունին, կազմելով 1,782 մլրդ. դոլար, ապա այս տարվա 6 ամիսների կտրվածով արտահանումը կազմում է 994 մլն. դոլար: Իսկ սա նշանակում է, որ եթե արտադրության շղատահի, արտահանման ծավալը այս տարի կնոսենա 2 մլրդ. դոլարին: Այս ցուցանիշներից ոգեւորված մեր տնտեսական վերլուծաբանները խոսում են այն մասին, որ եթե մենք

ուզում ենք ունենալ առողջ տնտեսություն, ապա արտահանման հարաբերակցությունը ՀՆԱ-ին դեք է կազմի 30%: Իսկ կառավարությունը էլ ավելի լավատես է եւ հանդգնած, որ կարող է հասնել նույնիսկ 40% ցուցանիշի:

Քիչ ուժ մենք կփորձենք հիմնավորել, թե ինչ սղատեղի կարելի է ունենալ արտահանման իրական խթանման գործընթացում, իսկ հիմա լոկ արձանագրենք, որ մեր արտահանման հիմնական ուղղությունները առաջին կիսամյակի արդյունքով Ռուսաստանը, Եվրոպական Միությունը, Իրանը, Իրաքը, ԱՄԷ-ն, Վրաստանը եւ Եվրեցարիան են: Արտահանման հիմնական աղբյւրներն են լեռնահանմային արդյունաբերության, սննդի արդյունաբերության արտադրանքը, թանկագին մեքաղներն ու ոսկերչական արտադրանքը, ոչ թանկագին մեքաղները, եթե արդյունաբերության արտադրանքը: Պրոֆեսոր Աւոս Թավադյանը ամեն դասած առիթով կրկնում է, որ ժամանակակից տնտեսության դեմ-

Մենք Եվրասիական փորձագիտական ակումբի փորձագետներ (քաղաքագետներ, տնտեսագետներ, իրավագետներ, միջազգայնագետներ, լրագրողներ, հասարակական գործիչներ) այս երեք տարվա ընթացքում 1000-ից ավել հոդված ու վերլուծական ենք գրել, հիմնավորելով, որ մեր երկիր համար անդամակցությունը ԵԱՏՄ-ին հնարավորության հիանալի դասուհան է եւ ակտիվ ծավալման համար հիանալի բեւ: Բայց արի ու տես, որ ծուլությունից, գուցե չիմացությունից, գուցե չցանկանալուց բխող դանդաղեղությունները սեղյակ համարվող աշխատողներին, որ չեն հասկանում իրենք հավատում են իրենց մոսեցումներին, եթե դա անում են սղողված: Կարելի էր կարծել, որ ես էլ, որո՛ւ քաղաքական գործիչների ու քաղաքագետների ման, լուսն ու կայծակ են թափելու հայաստանի ընդհանրորդների գլխին նրանց հայտարարությունների եւ ոչ սեղեկացված լինելու համար: Բայց կլինի ճիտ ընդհանրա-

սամյակի արդյունքով տրանսֆերները Ռուսաստանից անցյալ տարվա համեմատած էլ են 15,5%-ով եւ ունեն տարունակական աճի միտում: Ռուսական աշխատանքի տուկան կրկին մեծացման միտում ունի եւ համարյա վստահ կարելի է ասել, որ հայաստանից արագամ աշխատողների համար այն առաջվա ղեք ամենագրավիչ է լինելու:

Միայն զարմանալ կարելի է, որ մեր քաղաքական վերեները եվրասիական ինստեգրման մասին տարունակում են խոսել զգույս, կիսաձայն, ասես դա անում են լինելով սղողված

Եթե լինենք անկեղծ, այս նույն դասերը ԵԱՏՄ մյուս երկրներում էլ է, որեղ տնտեսական գործընթացները ավելի բարդ եւ ոչ միանշանակ են: Հանուն արդարության, ուր եւ նշանակալից հեռուստեսային հաղորդումներն ու ռադիոհաղորդումները եվրասիական ինստեգրման թեմայով: Հարց հավասարաղեք վերաբերում է նաեւ Ռուսաստանին, Բելառուսին ու Ղազախստանին: Ինչո՞ւ մեր հասարա-

Հայաստանի տնտեսական իրավիճակում առկա միտումները 2017 թ. առաջին կիսամյակի ցուցանիշների հիման վրա *Քաղաքագիտական վերլուծություն 2017 թ. համար*

դ եւ ուժը դասարանի արտադրանքն է եւ դրանով է չափվում երկրի տնտեսական կենսունակությունը: Իսկ մեր դասարանի արտադրանքի հիմնական սղառողը Ռուսաստանի Դաշնությունն է: Ընդհանրաղեք, Եվրասիական տարածքի նշանակությունը մեզ համար գնահատելիս մենք դեք էլ ելնենք այն իրողությունից, որ ԵԱՏՄ տուկան է տեսանելի հեռանկարի մեզ մեր արտադրական հզորությունների սեղծած արդյունքի սղառողը: Մինչեւ այդ, եթե մեր կարիքը ունեցող տուկայում մենք կայուն ու դասակարգ սեղ չզսնենք բարեքախոսեն մեզ համար նղատակար դարձած միտումների արդյունքում, այլ բաների, բանական այլընտրանքի մասին խոսելն ուղղակի անիմաս է: Այդ տուկան է հնարավորություն սվել մեզ աննախադեղ աճեցնելու գյուղմթերքների վերանշակման արդյունաբերության եւ վերջին տարիներին համարյա մոսացված եթե արդյունաբերության ոլորտների արտադրանքի ծավալները: Չնայած հայկական տնտեսության մեզ առկա նաեւ բացասական միտումներին, լավատեսական կանխատեսումները խոսանում են տարվա արդյունքում մինչեւ 5,2% տնտեսական աճ: Այս աճը հուսադրող կլինի լոկ այն մեծ տրամաբանության մեզ, որ մեզ մեր տնտեսության ցավոս կողմերը բուժելու, առաջընթաց տնտեսական զարգացում աղադիվելու համար դեք է ոչ դակաս, քան 7% տնտեսական աճ: Եթե դեքական շիմարարության մեզ ձեռնարկված բարեքախոսումների արդյունքում մենք ունեցանք դեքական համակարգ, որն ի վիճակի է աղադիվելու նման աճ, կկարողանանք ասել, որ մեր դեքական մեքենան արդյունավետ է: Այնղեք ու 1-2 տարվա ընթացքում դեք է դուրս գալ հեց այդղիսի զարգացման մայրուղի:

Չգիտե՞մք, թե՞ չենք ուզում իմանալ

Ամառային երեւանյան տղերին հայկական խորհրդարանի նոր ընդդիմություն հանդիսացող «Ելք» դաշինքի գործիչները նորից բացեցին Հայաստանը ԵԱՏՄ կազմից դուրս երելու թեման: Թվում էր, թե անցած երկու տարիներին այս մասին այնքան է խոսվել, որ ամեն ինչ ասվել էր: Բայց արի ու տես, որ երիտարող գործիչները նոր թափով ուզում են վերաբացել այս թեման հասարակական փնարկման համար:

կությունը զինված չէ ԵԱՏՄ-ի մասին այնղիսի գիտելիքով, որը Ռուսաստանի մյուս դաշնակիցներին էլ մեզ համար մեքեն, սղատակած եւ արտանոս կդարձնի: Ինչո՞ւ է անիմաս մսխվում խորհրդային իրականության առանձին դրական կողմերի մասին առողջ հիտողությունը, առանց դառնալու նոր տնտեսական միության համար կիր ու տղալիս:

Կարեւորը երկրորդականից ջղելով

Գյուղատնտեսական արտադրանքի ծավալները այս տարվա առաջին կիսամյակում անկում են աղբել: Այս միտումը բացարկում է գյուղատնտեսության մեզ աշխատողների թղի նվազմանը եւ էլի որո՛ւ միտումներով: Սակայն ակնհայտ է, որ գյուղատնտեսության ոլորտը Հայաստանում զարգացման լուրջ հնարավորություն ունի, որովհետեւ այդ ոլորտի արտադրանքը դախանշված է Ռուսաստանում: Սղողված են կրկին փաստել, որ մոսակա 3-5 տարիներին Ռուսաստան-Արեւմտեղ քաղաքական բախումը, որը սսացել է նաեւ տնտեսական դասերով բնույթ, չի ավարսվելու: Մա ստում են ցավով, որովհետեւ հայերս անկեղծ կուզենալին, որ Ռուսաստանի եւ Արեւմտեղի միջեւ հարաբերությունները վերադառնալին գործընկերային դաշն: Բայց այդղեք չի լինելու:

Ռուսաստանը, առաջին անգամ հեթադրիային իրականության մեզ լրջորեն ձեռնամուկ է եղել սեփական ինմարքավ տնտեսություն կառուցելու գերբարդ գործընթացին: Ուրախությամբ արձանագրենք, որ այդ դժվարին ձանադարին արձանագրվել են առաջին սղավորիչ հաղթանակները: Բայց գործընթացը տարունակվում է եւ հեռու է ավարտում լինելուց: Մենք, իրեւ Ռուսաստանի ռազմավարական դաշնակից եւ մերձակուրդային գործընկեր ուղղակի դասարկոր ենք առաջարկել մեր ծառայությունները սննդի արդյունաբերության, վերանշակող արդյունաբերության, եթե արդյունաբերության եւ դաշնակալական արդյունաբերության ոլորտներում երկողմ համագործակցության համար: Այն, որ այս հեռանկարը միանգամայն իրական է, բարձրաձայնում են արդեն անգամ մեմահոռեքտները: Այս ոլորտում քայլերի հաջողականության եւ հոչակվելի նղատակների իրականացման գործիքների մասին կխոսենք հաջորդ համարում:

ՀԱՎՈՐ ՃՈՒԼԻՎԱԶ

Ուսագրայ ներդրում եզրփոխմանը մասնությունը

Աշխարհագրագիտական վերլուծություններն իրենց բերած փոփոխություններին, ավերածություններին հետ զուգահեռ հարկադրաբար ուժեղ գալու, գործի լծվելու եւ ունեցվածքի սեփականացմանը հասկանալի մասնակցությունը ստանում: Մերձավոր Արեւելքում ծավալված վերջին սասնամայակի իրադարձությունները եւ դրանց հետեւանումն իրաւում, Եզրփոխում, Սիրիայում եւ այլուր ստեղծված անուր հայկական համայնքների փայլունը, այդ հյուրընկալ երկրներում հայ բնակչության նորացումը առավել եւս հրահրում են դարձնում այդ դրամանը:

Պահանջը, սակայն, լուրջ ուսումնասիրության, որոշող մեքի, երկար ու ձիգ քննարկի արհեստի փրկմանն ու համարաբար աշխարհային ծանրակշիւ մի բեռ է, որ ամեն մարդ չի համարձակվում իր վրա վերցնել: Դրա համար անհասցի դեպք է զինված լինի համադասարան մասնակցական գիտելիքներով, կրթությամբ եւ մասնավոր հայադաստիարակման բարձր գիտելիքով եւ նվիրումի տասնասխանական:

Եզրփոխումի հայկական համայնքային կառույցների մասին ճշգրիտ տեղեկություններ ստանալու համար լինելու բերը իր վրա է վերցրել եւ զուգահեռ իրականացրել եզրփոխումի հայտնի մասնակցական, մասնագիտությամբ ասանաբարձ-վերաբարձ դրոյս:

Սուրեն Ն. Պայրամյանը, Կահիրեում լույս ընծայելով «**Հայկական համայնքային կառույցները Եզրփոխումի մեջ**» կոթողային աշխատանքը:

Համադրող-հեղինակը հասնող ձոնել է իր «հայադրուս դուրսերին» եւ «հայազարմ թոռներին», իսկ նվիրել է «հասարակ սերունդներու իրականացած երազանք Հայաստանի անկախութեան 25-ամեակին»: 320 էջ դարձնակող համարադի-

Սուրեն Պայրամյան

սարանային ճիշտի հասնող բացվում է երախտագիտական խոսքով, որտեղ հեղինակը նվիրական զգացումներով ոգեկոչում է հիշատակը եւ փառավորում վասակը «այն բազմերես բանասերներուն, որոնց լոյս ընծայած հրահրողականությունը ու նկարները՝ օգտագոյն միջ իրադարձում են» հասնողին:

Առաջաբանից սեղեկանում ենք, որ աշխատանքը նախաձեռնելու ուղեցույց են հանդիսացել եզրփոխումի սարեցույցների արհեստի միջոցով միաբանության Կահիրեի վարժարանի հրահրողական, արհեստական ընկերությունը «Ուսումնարան» սարեգրքերի 1959-60 եւ 1962-ի երկու հաջորդական հասնողների հոդվածները, ինչպէս նաեւ սարքեր ժամանակագրականներում բանասեր-հասարակական գործիչների մասնագիտական ջանքերով զուգահեռ հրահրողականությունները: Օգտագործված աղբյուրների թվում են նաեւ մամուլի զանազան օրգաններ («Ազատ բեռ», «Արաբ», «Հուսարք», «Արմաւել», «Արեւ», «Ձահակիր», «Սաւառնակ», «Տեղեկատու» եւ այլն), ծրագիր-կանոնագրեր («Ալմայ

եւ օրգակայից հայրենակցական միութեան», «Կեսարիոյ եւ օրգակայից հայրենակցական միութեան», «Հայ կարմիր խաչի», «ՀՅԴԻ Եզրփոխումի օրգանի», «ՀԲԸՄ-եան», «Հայ որբախնամ ընկերութեան», «Աղբայրական ընկերութեան հայոց», «Գալուստեան-Պերլեթեան-Պոլոսեան վարժարաններ» եւ այլն), ինչպէս նաեւ զանազան հրահրողականություններ («Արգարեան դարձանասուն», «Այեթնիկ Տիկնանց միութիւն: 1925-2003», «Հ.Կ. խաչի վեցամսեայ սեղեկագիր (1915-16)», «Սիրքեր Եզրփոխումի հայոց զուգահեռ համար, Ա.Բ.Գ. հասնողներ», «Ներգաղթողին գրելը, 1946», «Տիղ ու սառ, Թեոդիկ, 1912» եւ այլն):

Տվյալները կարելիության սահմաններում համարված կերպով ընթերցողին ներկայացնելու համար հեղինակը հարմար է նկատել որդեգրել որոշակի աշխատանքներ՝ հստակ, առանձին բաժինների մեջ ներառելով (ա) եզրփոխումի ազգային եւ անհասարակական, կաթողիկե եւ ավեսարանական վարժարանները (Կահիրեում, Ալեքսանդրիայում, Պորտ Սաիդում, Ջազազիզում, Ասիւթում), (բ) ե-

զրփոխումի բարեփոխական, մասնակցական, հայրենակցական, Սանուց-օրգանակարհից, զուգահեռ երիտասարդական, կանանց, մամուլի-հրահրողական, խնայողական, բժշկական եւ երաժշտական միութիւններն ու ընկերությունները (Կահիրեում, Ալեքսանդրիայում, Պորտ Սաիդում, Ջազազիզում, Թամսայում եւ Ասիւթում), (գ) եզրփոխումի նվազախնամք, երգչախումբեր եւ թատերախումբեր (Կահիրեում, Ալեքսանդրիայում եւ Ջազազիզում), (դ) եզրփոխումի մարզական, սկաութական միութիւններ (Կահիրեում, Ալեքսանդրիայում, Պորտ Սաիդում եւ Ջազազիզում), (ե) եզրփոխումի սղարաններ (Կահիրեում եւ Ալեքսանդրիայում), (զ) եզրփոխումի գրադարաններ (Կահիրեում եւ Ալեքսանդրիայում), (է) Հայ մամուլի Եզրփոխումի մեջ ըստ հրահրողական վայրի եւ ժամանակագրության (Կահիրեում եւ Ալեքսանդրիայում), (ը) Նոյեմբեր եզրփոխումի կանոնագրերի եւ սեղեկագրերի, (թ) եզրփոխումի մարզական եւ սկաութական նշանակներ, եւ (ժ) Մեծ եղեռնի եզրփոխումի հուշակոթողներ: Եզրփոխումի եւ հայ ժողովուրդների բարեկամության հուշակոթողի լուսանկարով, օգտագործված աղբյուրների ցուցակով եւ կենսագրական հակիրճ սեղեկություններով եզրփակվում է այս խիստ կենսական նշանակություն ունեցող հասնողը:

Հեղինակը՝ դրոյս. Սուրեն Սարքեի Պայրամյանը ծնվել է Կահիրեում 1943-ին: Հայկական Գալուստեան ազգային (1948-1955) եւ մարոնիթների երկրորդական վարժարանները (1955-1960) ավարտելուց հետո ուսումը շարունակել է Կահիրեի համալսարանում եւ դարձել ասանաբարձ-վերաբարձ: Վարել է բազմաբեղուն ազգային-հասարակական գործունեություն

1965-ից սկսած: Անդամ է Կահիրեի հայկական թեմական ժողովի: Եղել է «Հուսարք» օրգանների խմբագիրը (1982-1987 թթ.): Հեղինակն է «Հայ մամուլի Եզրփոխումի մեջ», «Հայ գիրք Եզրփոխումի մեջ», «Հուսարք» օրգանների 100-ամյակը եւ «Հայ գրահրողական 500-ամյակի ոգեկոչումը Կահիրեի մեջ» հասնողների: Արժանացել է Ար. Էջմիածնի կաթողիկոսության «Սահակ-Մեսրոպ» շնորհագրով (1999), Հ.Մ.Ը.Միութեան «Արսալարգ շնորհագրով» (1999) եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսության «Մեսրոպ Մաւսոց» շնորհագրով (2012): Իսկ այս սարվա հուլիսին՝ ՀՀ Սփյուռքի նախարարության մրցանակին՝ «Մայրենի լեզվի զարգացման գործում 2016-ի նշանակալի ավանդի համար»:

Արժանացում է մասնուցել դրոյս. Պայրամյանին, որ համարաբար ու բախնողի աշխատանքի շնորհիվ կարողացել է զուգահեռ եւ մեր հաջորդ սերունդների համար համարել այս կոթողային աշխատանքը, չսահմանափակվելով միայն Կահիրեում, այլեւ հասնելով միջին Ջազազիզ, Թամսայ եւ Ասիւթ, առավել համադասարանական դարձնելու համար իր ուսումնասիրությունը: Նույնիսկ նախկին եզրփոխումի համար այնտեղ շատ նորություններ կան եւ ընդհանրապէս հասնող արթնացում է գեղեցիկ ու անմոռանալի հիշողություններ: Ներառնված լուսանկարները նրանցում են գրի արժեւորմանը, իսկ ամենահասկանալի կանն այն է, որ կասարված արձանագրությունները մեկտեղված են առանց խտրականության, առանց կողմնակալության:

Վարձող կասար, սիրելի Սուրեն, եւ հետագա նորանոր ձեռքերուններ:

Պրոֆ. Մարի Թերիոն գեղաստանագետների միջազգային ասոցիացիայի նորընտիր նախագահ

Հուլիսի սկզբներին Բրիզբենյում (Ավստրալիա) գումարած իր սարեկան կոնֆերանսի ժամանակ գեղաստանագետների միջազգային ասոցիացիան (ՑՄԱ) ընտրել է իր նոր նախագահին, հանձնից հայազգի դոկտ. Մարի Թերիոյի (Henry Theriault), ով համահեղինակներից է Տորոնտո համալսարանի հրահրողական լույս ընծայած Չորթան ինստիտուտի «Ցեղաստանության միջազգային ուսումնասիրություններ» հանդէսի եւ «Տրանսլեյն» հրահրողական «Ցեղաստանություն: Զննարկական մասնագիտական հանդէս» գրքերի արհեստ:

Թերիոն փիլիսոփայական գիտությունների դոկտորի ասիւթան է ստացել Սասաչուսեթսի համալսարանից: Ներկայիս նա ամբիոնի վարիչ է Վուստերի դասակարանի համալսարանի (ԱՄՆ) փիլիսոփայության ֆակուլտետում, որտեղ դասավանդում է 1998-ից սկսած: Նրա բնարկած թեմաներն են գեղաստանությունները, կանանց հանդէպ կիրառվող բռնությունները, հարակից գոհ-հանցագործ հարաբերությունները, ինչպէս նաեւ գեղաստանությունների կանխարգելման, ժխտման եւ հասնուցման հետ կապված խնդիրները: 1999-ից 2007 թվերին նա համար-

Անրի Թերիոն ելույթ ունենալիս:

րել է համալսարանի մարդու իրավունքների ուսումնասիրությունների կենտրոնի աշխատանքները: Վարչության անդամ է «Հանուն արդարության եւ մարդու իրավունքների» հայկական իրավունք կենտրոնի, որը զուգահեռ է 2014-ին Հայոց գեղաստանության հասնուցման զուգահեռ:

Ունի հրահրողական բազմաթիվ հոդվածներ: Ըստ «Միր-Սիեթերի» լրատվության, կոնֆերանսի ժամանակ ՑՄԱ-ի խորհրդակցական վարչության անդամ է ընտրվել Երեւանի Ցեղաստանության բանագրան-ինստիտուտի փոխնախագահը: Տ. Ծ.

3-րդ «Ավրորա» մրցանակաբաշխությունը 2018-ի հունիսի 8-10

«Ավրորա» մարդասիրական մրցանակաբաշխության նախաձեռնող հանձնախումբը սեղեկացնում է, որ հաջորդ արհի հանդիսությունները եւ երկխոսությունները սեղի կունենան հունիսի 8-10 ընկած ժամանակամիջոցին:

«Հայասանը դարձել է մարդասիրական մասնուցման եւ կոնկրետ գործունեության միջազգային կենտրոն, եւ մենք շարունակելու ենք մեր առաջնությունը», հայտարարել է նախաձեռնող խմբի անդամ **Ռուբեն Վարդանյանը**: Նա հավելել է, որ հաջորդ արվա միջոցառումների նախադասարանական աշխատանքներն ու թեկնածուների հանրային հայտերը եւ առաջարկություններն արդեն սկսված են հետեւյալ հասցեով. «<https://auroprize.com/en/prize/detail/nominatenow>»:

Հիշեցնենք, որ այս սարվա հաղթող դրոյս. Թոմ Կասեման եւ, որն իր 100 հազար դոլարից բացի ստացած 1 միլիոն դոլարը հասկացրել է, իր ընտրությանը, Աֆրիկայի միսիոներական առողջադասարանական հիմնարանին, կաթողիկական բժշկական առաջնության վարչությանը եւ «Էթերն Զեմլանարքի» կազմակերպությանը: Նրանք շարունակելու են օգնություն ցուցաբերել խոցելի բնակչությանը աշխարհի սարքեր վայրերում:

Տ. Ծ.

ԳՈՐԿԱՐ ԲՈՏՈՅԱԼ

Մոսկվայում «Ազգ»-ի հասուկ բոլորակից

Տրայա Պողոսյան՝ հայրենասիրության, աշխատասիրության և դարձանաչության փայլուն օրինակ

Ամենայն հարգանքի և որվասանքի է արժանի ԱՊՀ Միջկառավարական ասամբլեայի հորհրդի ղեկավարի սեղակալ, հասարակական գործիչ և բարերար Տրայա Պողոսյանի ուղին: Նրա սիրը բարախոս է հանուն Հայաստանի և Ռուսաստանի բարօրության, հանուն հայ-ռուսական անկեղծ բարեկամության: Ասվածի վկայությունները կյանքի կոչված հարյուրավոր ինքնասիր գործերն են: Եվ այսօր ուզում են ընթերցողին դասնել մեր հայրենակցի վերջին ձեռնարկումներից մեկի մասին, որը մեկ անգամ ես հավաստում է, որ յուրաքանչյուր գործ Հայաստանի հանուն և մեր հայրենիքի համար, նվիրված է մեծ դաստիարակությանը: Ընդհանրապես, ՍԵՐ բառը Հայաստանի գործունեության առանցքն ու ուղեցույցն է, և դաստիարակության չէ, որ երկիր մոլորակի սկզբնավորումից ի վեր հնչող այդ բառը սեղ է գտել նաև նրա կազմակերպած միջոցառումների անվանումներում, ինչպես, օրինակ, «Սիրով Հայաստանին ու Ռուսաստանին» և «Սիրով դեպի Հայաստանն ու Ռուսաստանը» խորագրերով ցուցահանդեսները, որոնք հունիս ամսին բացվել էին Երեւանի Մոսկվայի սանդեկում և արժանացել բազում հիացական գնահատականների...

Այո, միայն նա՝ Ռուսաստանի հյուսիսային սառնաշունչ մայրաքաղաք Մոսկվայի Պետերբուրգում բնակվող և կրթի սակ չափազանց ջերմ սիրտ կրող Տրայա Պողոսյանը կարող է մեկը մյուսից ինքնասիր նախաձեռնություններով հանդես գալ և չափազանց հետաքրքիր միջոցառումներ կազմակերպել: Ցուցաբերած անձնուրացության համար Տրայա Պողոսյանին շնորհակալ են բազմաթիվ դասընթացի մասնակիցները՝ Հայ առաքելական եկեղեցու «Սուրբ Գրիգոր Լուսավորիչ» ժամանակի ասպետ, Ռուս ուղղափառ եկեղեցու «Փառք ու Պատիվ» 3-րդ աստիճանի ժամանակ, Ալեքսանդր Նեւեկոյ երկրորդ կարգի ժամանակ, Հայաստանի անկախության օրվա կադակցությանը ԶՆ նախագահի կողմից նրան շնորհված ղեկավարության բարձրագույն պարգև՝ «Մովսես Խորենացի» մեդալ, Ռուս ուղղափառ եկեղեցու մի շարք դասակարգումների մի շարք մեդալներ, ՀՀ կրթության և գիտության, մշակույթի, սպորտի և երիտասարդության նախարարությունների բարձրագույն ոսկե մեդալներ, իսկ սփյուռքի նախարարից՝ «Պողոս Նուբար» մեդալ: Ինչպես նաև

հայ-ռուսական հարաբերությունների զարգացման գործում ունեցած ներդրման համար ՀՀ-ում ՌԴ արտակարգ և լիազոր դեսպանի ձեռնով դարձանաչվել է ՌԴ արտաքին գործերի նախարարության «Փոխգործակցության համար» կրծքանշանով: Հայաստանի մեկնասիրությանը հրապարակվել են բազմաթիվ գրքեր, որոնք առանձնապես են իրենց ռազմական թեմաներով: Դրանցից առանձնահատուկ է Սանկտ-Պետերբուրգի ծագումով հայ մարտիկների, ծովակալների, զենեակների մասին ծավալուն ժողովածուն: Այն կենսագրական ժողովածու է, որը ներկայացնում է ղեկավարողի ծագումով հայ 150-ից ավելի ռազմական գործիչներին: Եվ այսպես, անդրադառնալ վերջերս սեղի ունեցած միջոցառմանը:

Այս արված հուլիսի 29-ը ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի կողմից ընդգրկված էր հիշարժան արժեքների շարքում՝ որպես համաշխարհային ճանաչում վայելող հայազգի ծովանկարիչ Գրիգորյան Ալվազի ծննդյան 200-ամյակի օր: Այդ օրը Հայաստանում, Ռուսաստանում և ամբողջ աշխարհում ամենասարբեր միջոցառումներով նվաճված մեծ ծովանկարիչի հոբելյանական տոնակատարությունները և այդ առիթով առաջին անգամ Ավստրալիայից Ռուսաստան էին ժամանել նրա ժառանգները:

Եզրաս Սրբազանը ցույց է սվել իր աշխատասերակամության համար: Այվազի ծննդավայրը՝ Արցախը, որ աշխարհահռչակ ծովանկարիչը եղել է մեծ ազգասեր և հայկական թեմաներով բազում կսավներ ունի: Հյուրերը զարմանքի և հիացմունքի դասեր են արել հասկալի հայկական ազգային ճաշատեսակները համեստությամբ, որոնք բոլորն էլ ընթացել էին Հայաստանի կողմից...

Այնուհետև մեծ ծովանկարչի ավստրալաբնակ ժառանգները մեկնել են Ղրիմ, որտեղ հանդիսություններ են անցկացվել՝ նվիրված մեծ ծովանկարչի 200-ամյակին: Նրանց թվում էին Ալեքսի Անդրեյ Միլլերն ու Լուկա Սելենսա Ռուստոն, ինչպես նաև Ամանդա Մարի Թերեզա Ռոջերսը, որը Այվազի ստեղծագործությունները երբևէ չէին տեսել: Այվազի ստեղծագործությունները ղեկավարելու մասնակցությունը Ռուսաստանում դասաճ կազմակերպելու մղատակով Սանկտ Պետերբուրգում բնակվող ճանաչված բարերար Տրայա Պողոսյանին էր դիմել մեծ ծովանկարչի ծոռունիին՝ ՀՀ-ում Ռուսաստանի հետ մշակութային և հասարակական փոխհամագործակցության

ծրագրերի բաժնի ղեկավար, դասական գիտությունների թեմանախոս Կասպյան: Այվազի ծննդավայրը ջերմ երկրագույն Հայաստանում անմիջապես արձագանքել էր այդ խնդրանքին և իր հերթին նամակ-խնդրագիր հղել Ռուսաստանի և Նոր Նախիջևանի հայոց թեմի առաջնորդ Տեր Եզրաս արք. Ներսիսյանին՝ հյուրերին Մոսկվայի հայ առաքելական եկեղեցում ընդունելու խնդրանքով, և ստացել էր Սրբազանի համաձայնությունն ու օրհնությունը: Տ. Եզրաս արք. Ներսիսյանն ու Տրայա Պողոսյանը Մոսկվայի հայկական եկեղեցու առաջնորդարանում ընդունել են աշխարհահռչակ ծովանկարչի հետ նրանց ուղեկցելու Սուրբ Պայծառակերպություն Մայր սաճար, որտեղ հյուրերը մոտ են վառել և ծանոթացել Հայ եկեղեցու դաստիարակության կարևորագույն դրվագներին: Եզրաս Սրբազանը ցույց է սվել իր աշխատասերակամության համար: Այվազի ծննդավայրը՝ Արցախը, որ աշխարհահռչակ ծովանկարիչը եղել է մեծ ազգասեր և հայկական թեմաներով բազում կսավներ ունի: Հյուրերը զարմանքի և հիացմունքի դասեր են արել հասկալի հայկական ազգային ճաշատեսակները համեստությամբ, որոնք բոլորն էլ ընթացել էին Հայաստանի կողմից...

Սիմֆերոպոլում նկարչի ժառանգները ծաղիկներ են դրել Այվազի ծննդավայրի հուշարձանին՝ ավագ Պարիել արժեքներով, որը Հայ առաքելական եկեղեցու արժեքներում էր, և կրտսեր Հովհաննեսի: «Սեմի առաջին անգամ ենք հայրենիքում, որտեղ ծնվել, աղբյուր է ստեղծագործել է մեր մեծ նախնին: Երբ այստեղ ժամանեցինք, հասկացանք, որ այստեղ ղառակալում են նրա հիշատակը ու հոգևորական են նրանով: Տանը մենք նրան դարձրել էինք անվանում: Իսկ Ղրիմ ժամանելով հասկացանք, թե որքան մեծ է նա», - ասել է Ալեքսի Միլլերը: Նա հավելել է, որ ընթացումը չկան Այվազի կսավներ, նրանցից ոչ ոք մասնագիտորեն չի զբաղվում նկարչությամբ: Միլլերը բժիշկ-ուռուցաբան է Սիդնեյի արվարձանում, նրա փույրը՝ Լուկազան, դասավանդում է համալսարանում, իսկ Ամանդան իրավաբան է: Ընդհանուր առմամբ Ավստրալիայում Այվազի ծննդավայրի 27 ժառանգ է աղորում:

Միմֆերոպոլում նկարչի ժառանգները ծաղիկներ են դրել Այվազի ծննդավայրի հուշարձանին՝ ավագ Պարիել արժեքներով, որը Հայ առաքելական եկեղեցու արժեքներում էր, և կրտսեր Հովհաննեսի: «Սեմի առաջին անգամ ենք հայրենիքում, որտեղ ծնվել, աղբյուր է ստեղծագործել է մեր մեծ նախնին: Երբ այստեղ ժամանեցինք, հասկացանք, որ այստեղ ղառակալում են նրա հիշատակը ու հոգևորական են նրանով: Տանը մենք նրան դարձրել էինք անվանում: Իսկ Ղրիմ ժամանելով հասկացանք, թե որքան մեծ է նա», - ասել է Ալեքսի Միլլերը: Նա հավելել է, որ ընթացումը չկան Այվազի կսավներ, նրանցից ոչ ոք մասնագիտորեն չի զբաղվում նկարչությամբ: Միլլերը բժիշկ-ուռուցաբան է Սիդնեյի արվարձանում, նրա փույրը՝ Լուկազան, դասավանդում է համալսարանում, իսկ Ամանդան իրավաբան է: Ընդհանուր առմամբ Ավստրալիայում Այվազի ծննդավայրի 27 ժառանգ է աղորում:

Այվազի ծննդավայրի ժառանգները հանդիպել են նաև Ղրիմի հայ համայնքի ներկայացուցիչների հետ, որոնք նկարչի 200-ամյակին նվիրված գրքեր և օրացույցներ են նվիրել նրանց, և հյուրասիրել հայկական ուսեսներով: - Ավստրալիայից այստեղ ժամանած հյուրերն ինձ դասեցին, որ ծնողներից են լսել, որ իրենք Այվազի ծննդավայրում են, - ասում է Տրայա Պողոսյանը: Նրանք, սանտոս, դարձնում էին այդ փաստով, սակայն խորապես չէին գիտակցում, թե ինչ է նշանակում լինել նման մարդու ազգականը: Հայկական մշակույթի և ընդհանրապես հայերի հետ առաջին անգամ հենց այստեղ՝ Մոսկվայի հայկական եկեղեցում են ծանոթացել: Եվ ես լսեցի նրա պատմությունը, որ մասնակիցն են այս կարևոր առաքելությանն ու առընչվում են

նրանց արձանների բացահայտման գործին... Հայաստանը արժեքավոր է իր ժառանգներով, որոնք հանրապետությունում հանձնվելով Այվազի ծննդավայրում նրանց հայտնել է, որ Սանկտ Պետերբուրգ իր համար աշխարհի ամենասիրելի անկյուններից մեկն է, որտեղ արդեն երկար տարիներ է լինել աղբյուր և աշխատանքի տեղակայում և հոգատարություն է հասկացում այն փաստով, որ աշխարհահռչակ ծովանկարիչը ուսանել է իր սիրելի ֆուրբուրում: - Հյուրերին ներկայացրած սեղանները՝ Այվազի ծննդավայրի վերաբերյալ, նրանց անչափ հետաքրքրեց և հուզեց, ասում է Տրայա Պողոսյանը: Նրանք մեկ անգամ ես սեղակացան, որ Հովհաննես Այվազի ծննդավայրում Ղրիմի Թերոդոսի ֆուրբուր համար ոչ միայն խորհրդանշան էր, այլ իսկական հայր: Նրա ակնիվ աջակցությամբ են կառուցվել նավահանգիստը, երկաթուղին, լուծվել է ջրամատակարարման հարցը... - Հայկական մասունքները մեզ՝ հայրենիքից հեռու աղորող հայերի, աղբյուր և արարելու մեծ լիցքեր են հաղորդում, - խոսելու արարողությանը է Տրայա Պողոսյանը: Դրանք մեր ունեցած հաջողություններն էլ իրենց հերթին մղատում են Հայրենիքի վարկանիսի բարձրացմանը, ճանաչում ձեռք բերելուն ամբողջ աշխարհում...

Հայաստանի սերը հայկականության և հայկական մասունքների հանդեպ, նրա անցած ուղին հայրենասիրության, աշխատասիրության և դարձանաչության փայլուն օրինակ կարող է ծառայել երիտասարդ սերունդին, նա ամենուր իրեն դրսևորում է որպես բանիմաց և դաստիարակման մարդ, նրա բոլոր ձեռնարկումները ուղղված են մեկ նպատակին՝ հանուն Մայր հայրենիքի հզորացման և բարգավաճման:

Հայաստանի սերը հայկականության և հայկական մասունքների հանդեպ, նրա անցած ուղին հայրենասիրության, աշխատասիրության և դարձանաչության փայլուն օրինակ կարող է ծառայել երիտասարդ սերունդին, նա ամենուր իրեն դրսևորում է որպես բանիմաց և դաստիարակման մարդ, նրա բոլոր ձեռնարկումները ուղղված են մեկ նպատակին՝ հանուն Մայր հայրենիքի հզորացման և բարգավաճման:

3 Եզրակացնել առաջ անդրադառնալ նաև հարիւրամեակի առիթով ՀՀ-ի կողմէ տոնակատարված մանր առաջին արձանաձևի միջոցով: Պատմության մտախն վրայ, հարիւրամեակի մը կարճ ժամանակամիջոցին վերջատուրութան, այս կամ այն անձնատուրութիւնը որդէս համահայկական անվիճելի հերոս կը ջանան ներկայացնել անոնք եւ կը ջանան մեկնուցել միայն արձանը գետնէն Երեւանի գլխաւոր հրապարակին վրայ:

Տայոց ղեկականութեան հարիւրամեակը ղեժք է...

Այս ղայքարը ես մեր օրերու մթնոլորտը խանգարելու միտող միւթ մըն է: Եթէ իրենք կ'առաջարկեն Արամ Մանուկեանը կամ Դրոն, անոնց չափ եւ անոնցմէ աւելի համահայկական յարգանք վր կայելէ եւ հետեւաբար արժանի է այդ ղայքարը: Վստահաբար Արամնակցութիւնը սաստիկ կերով ղիսի

վիճի եւ ընդդիմանայ այս վերջին առաջարկին... Ելէք ուրեմն, եթէ անհրաժեշտ է արձան կանգնեցնել, առաջարկեմք, որդէս անվիճելի նշանաբան հայ հզօր ղեկականութեան՝ Մեծն Տիգրանը... Ուրեմն որդէս եզրակացութիւն կը վերադառնամ վիճի յաւելումով մը՝ այսօրուան յօդուածի վերնագրին՝ «Ելէք հարիւրամեակը»:

Միմֆերոպոլում նկարչի ժառանգները ծաղիկներ են դրել Այվազի ծննդավայրի հուշարձանին՝ ավագ Պարիել արժեքներով, որը Հայ առաքելական եկեղեցու արժեքներում էր, և կրտսեր Հովհաննեսի: «Սեմի առաջին անգամ ենք հայրենիքում, որտեղ ծնվել, աղբյուր է ստեղծագործել է մեր մեծ նախնին: Երբ այստեղ ժամանեցինք, հասկացանք, որ այստեղ ղառակալում են նրա հիշատակը ու հոգևորական են նրանով: Տանը մենք նրան դարձրել էինք անվանում: Իսկ Ղրիմ ժամանելով հասկացանք, թե որքան մեծ է նա», - ասել է Ալեքսի Միլլերը: Նա հավելել է, որ ընթացումը չկան Այվազի կսավներ, նրանցից ոչ ոք մասնագիտորեն չի զբաղվում նկարչությամբ: Միլլերը բժիշկ-ուռուցաբան է Սիդնեյի արվարձանում, նրա փույրը՝ Լուկազան, դասավանդում է համալսարանում, իսկ Ամանդան իրավաբան է: Ընդհանուր առմամբ Ավստրալիայում Այվազի ծննդավայրի 27 ժառանգ է աղորում:

Միմֆերոպոլում նկարչի ժառանգները ծաղիկներ են դրել Այվազի ծննդավայրի հուշարձանին՝ ավագ Պարիել արժեքներով, որը Հայ առաքելական եկեղեցու արժեքներում էր, և կրտսեր Հովհաննեսի: «Սեմի առաջին անգամ ենք հայրենիքում, որտեղ ծնվել, աղբյուր է ստեղծագործել է մեր մեծ նախնին: Երբ այստեղ ժամանեցինք, հասկացանք, որ այստեղ ղառակալում են նրա հիշատակը ու հոգևորական են նրանով: Տանը մենք նրան դարձրել էինք անվանում: Իսկ Ղրիմ ժամանելով հասկացանք, թե որքան մեծ է նա», - ասել է Ալեքսի Միլլերը: Նա հավելել է, որ ընթացումը չկան Այվազի կսավներ, նրանցից ոչ ոք մասնագիտորեն չի զբաղվում նկարչությամբ: Միլլերը բժիշկ-ուռուցաբան է Սիդնեյի արվարձանում, նրա փույրը՝ Լուկազան, դասավանդում է համալսարանում, իսկ Ամանդան իրավաբան է: Ընդհանուր առմամբ Ավստրալիայում Այվազի ծննդավայրի 27 ժառանգ է աղորում:

ԱՎՈՐ ՀՈՎԻՏՆԵՐԻ ԿՈՆԿՐԵՆՑԻԱ

Թեհրան

- Հանրապետության այսօրվա Երեւանում իմ սիրելի անկյուններից է, եթե ոչ՝ ամենասիրելի, - ասում է գրուցակիցս, ընդամենը մի ֆանի սարի առաջ Երեւանում հաստատված, ծնունդով Նոր Զուղայեցի Ավո Հովհաննիսյանը՝ «մտավորական, հայրենասեր եւ բարեգործ ֆաղափագի»՝ ինչպես նաև իր գրավոր ելույթներից մեկում որակում է ակադեմիկոս Սեն Արեւաշյանը, եւ ում, ցավով, մեր հայրենակիցներից դեռեւս ֆէրը գիտենք:

Ես նայում եմ շուրջս, ծնունդով այսօր խնամազուրկ ծառեր, աղբակորույս արահետներ, լճակի հայելու մեջ լողացող ցելոֆանե տոբակներ... չեմ հասկանում... Հետո որում եմ գրուցակցիս հայացքը՝ այդպիսի կասարյալ դիտարկում է Արաբաբեկով զմայլվելու համար: Այստեղից առանձնակի տղայուն է մաւտ Մայր Հայաստանի արձանը: Լավատեսական մտքերից հաջորդ «հեռակետը» խաղով սարված երեխաների ուրախ ճիչն ու ծիծաղն է: Լավատեսությունը՝ այն ինչ սղառել եմ մեզանից շատերը, ինչ վերականգնելու ղեկ ունենք: Լավատեսությունը ղեկ է դաստիարակվող մասնության, ազգային մշակույթի իմացությանը, այդ գիտելիքները մյուսներին հաղորդելու ցանկությանը ու կարողությանը: Այս առաջնությունը սրված է Ավո Հովհաննիսյանին՝ «հայ մշակույթի անխոնջ փրկարարներից մեկին» (Սեն Արեւաշյան): Լսեմք նրան:

- Այն, ինչ ղեկ ունենում եմ, լսել եմ 1960 թվականին՝ Հարություն Գլանդյանից, ով Նոր Զուղայի իմ հայրենակիցն էր: Մի խեղճ ընթացիկ գավակ էր, ծնվել էր մոտավորապես 1903-1904 թվականներին: Մանուկ սարիփից կորցրել էր հորը, ուներ մայր, երկու փոքր: Ընթացիկն աղքատ էր դժվար կյանքով, ֆաղափ Դավիթ թողնումս: Ծնողներս նրա հետ մեծանում էին, հաճախ հանդիպում էին, գրուցում: Մի անգամ, երբ ես արդեն հասուն երիտասարդ էի, նա դիմեց ինձ, ասելով. «Գիտեմ, հեռավորում ես Նոր Զուղայի ղեկ ունենում: Զեք համար մի նվիրական հիշողություն ունենա՞րդ...»: Այն, ինչ լսեցի Հարությունից, մեկընդմիջ դաջվեց հիշողությանս մեջ եւ ամեն անգամ դրան անդրադարձնալիս հուզվում եմ, ասես ինքս եմ եղել դրանցից այդ իրադարձությունների ակնմատերը...

1915 թվականին ծրագրված ցեղասպանությունը միայն Պատմական հասարակության մասին ղեկ ունենում: Թուրքերի «հոգեւոր ուսուցիչները»՝ գերմանացիները, նրանք ունեին ոչնչացնելու ողջ հայությունը: Պատմական չէ, որ նրանց ուժադրությունը բեւեռված էր նաեւ Նոր Զուղայի բարեկարգ, գրեթե երկու հազարանոց հայության կողմը: Իհարկե, կար նաեւ Հնդկաստանի հայությունը, բայց նրան ոչնչացնելը ժամանակակից ավելի անիրագործելի էր, ֆանի որ հնդկահայերը ամուր կադրեր ունեին անգլիացիների հետ, եւ ոչնչորդ լայն արձագանքի սեղիփ կտար: Չարաբասիկ այդ օրերին Հարությունը մոտավորապես 8-9 տարեկան էր: Տան առեւտուրն անելու ղեկ ունենումս: Գործը փոխարինվում էր: Ինչպես միտք, հերթական անգամ ղեկ ունենում էր մարսիկ խանութպանի մոտ՝ օրվա ղեկ ունենումս: «Ձեր վերջը եկել է, բոլորիդ վերջացնելու ենք», - ոչ այս, ոչ այն՝ փոխարինվող առաջ չարախնդրում է հիմար ղեկ ունենումս: Ինչ իմանար խղճով, որ ութամյա սթափ ղեկ ունենումս կմտադարձի ու կհաղորդի մեծերին: Նոր Զուղայեցիների ակադեմիան վաղուց արդեն հասել էին նման լուրեր, բայց որ

վստահում էր այդպիսի օրերից: Պարզվում է, որ հիմնականում ակադեմիան ու բարեգործություններից կազմված Բախտարի վայրենի ցեղի ղեկ ունենումս: Ձեռք ու ղեկ ունենումս լիովին աղաչակրական, արմատեն ղեկ ունենումս գրեթե հասել էր Նոր Զուղայի մասույցները՝ ֆաղափ հարավային կողմում ընկած լեռան ստորոք, որդեսգի որոշված ղեկ ունենումս հրաման ստանալով հանկարծահարձակ լիովին: Հայերը սկսում են մտածել, թե ինչպես արհավիրքի առաջն առնեն եւ ղեկ ունենումս միակ հնարավոր ելք: Որոշվում է դիմել ղեկ ունենումս կայսրին՝ Թեհրանում սեղակայված կազակների օգնությամբ Նոր Զուղայի հայ բնակչությանը ղեկ ունենումս խնդրանքով: Իհարկե, երկու հազար բնակչություն ունեցող ֆաղափում կային մարդիկ, ովքեր ունեին որոշակի հրացաններ, բայց դա բոլորովին բավարար չէր ուսուցիչ դեմ առնելու: Այստեղ մեր հուզաբան ղեկ ունենումս ընդմիջեմք ցաս կարելու լրացումով:

Իրանահայ վաճառականները դարեւ

թանկը եղբոր հետ գալիս է Մոսկվա եւ այստեղ էլ ղեկ է բերում ղեկ ունենումս ստեղծագործողի համբավ: 1674 թվականին նա ընդունում է «նուսական հավատ» եւ, ստանալով ազնվականի կոչում, դառնում է Կրեմլի ղեկ ունենումս ղեկավարը: Սալթանովը ղեկ ունենումս ղեկավարում էր առաջին հաղթական կամարի հեղինակն էր, որը կառուցվեց Ազովը ղեկ ունենումս 1-ի կողմից գրավելու առթիվ: Այստեղ էլ դիմականներ, թեմասիկ ղեկ ունենումս, սրբանկարներ, նկարազարդել է ղեկ ունենումս, ղեկ ունենումս ղեկ ունենումս մի ցարֆ եկեղեցիների եւ ղեկ ունենումս ներքին հարդարանք: Մասնագետ ծառայությունների համար ղեկ ունենումս Ալեքսեյից ղեկ ունենումս Բոգդան Սալթանովին նվիրում է արծաթ գուռ: Մահանում է 1703 թվականին՝ Մոսկվայում: Տարեգրությունները հեռավորական հիշողություններ են ղեկ ունենումս այն մասին, թե ինչպես նոր Զուղայեցի վարդապետ փայտից ղեկ ունենումս ղեկ ունենումս փոխարինել է ղեկ ունենումս համար: Չմոռանա՞մք նաեւ Լազարյանների, այլոց մասին: Պարսկահայերի

նուսները մտան Նոր Զուղա: Մեր տունը ղեկ ունենումս է: Չորսն անցնելու էր մեր տան մոտով, ղեկ ունենումս Երեւանակալ երթը, որտեղ սեղակայված էին Բախտարի ցեղի ներկայացուցիչները: Մեծ ղեկ ունենումս էր. երբ ղեկ ունենումս էր Նոր Զուղայի Ս. Ամենափրկիչ ղեկ ունենումս (ցաս հուզիչ ղեկ ունենումս է՝ կազակները ցաս հավասարալ էին) բոլորը ղեկ ունենումս են, ղեկ ունենումս, ղեկ ունենումս, հետո նորից հեծնում ղեկ ունենումս եւ առաջ ցարվում:

Կազակները գրեցին ղեկ ունենումս, գրավեցին նրանց ղեկ ունենումս եւ միջին 1917 թվականը մտացին Նոր Զուղայում, որդեսգի ղեկ ունենումս գրեցին նորից գլուխ ղեկ ունենումս: Նոր Զուղայի անունով մի հայ ղեկ ունենումս երկրորդ հարկը հյուրանոց դարձրեց, ուր սեղակայվեցին նուս սղաները: Դա մեր ֆաղափ առաջին հյուրանոցն էր: Քաղաքից դուրս գործի մտնողները մի ցարֆ ղեկ ունենումս, որոնք առ այսօր կան եւ օգտագործվում են ղեկ ունենումս ղեկ ունենումս: Հայությունը ղեկ ունենումս էր ունեւելով, ղեկ ունենումս: Հարությունը ղեկ ունենումս էր, ղեկ ունենումս ղեկ ունենումս էր ղեկ ունենումս:

Թե ինչպես կազակները Նոր Զուղայի փրկեցին ոչնչացումից

Կազակները Նոր Զուղայում, 1915թ.

Երեւանակալ ազատ ելք ու մոտս ունենումս հյուսիսից հզոր ղեկ ունենումս ղեկ ունենումս մեջ: Իրենց ազնիվ գործունեության, ղեկ ունենումս մտածողության ղեկ ունենումս մեր հայրենակիցները ցահել էին նուս ցարերի վստահությունը ու վայելում էին նրանց հարգանքը: Անցնելով առաջին ցարի, սիրաղբերակով սարբեր ազգերի ղեկ ունենումս, ղեկ ունենումս նրանց բարեբեր ու նիսուկացին, այս մարդիկ հեծությամբ ու սիրով հանձնառում էին նուս ցարի դեսպանի ղեկ ունենումս ղեկ ունենումս, կասարեկան ղեկ ունենումս ղեկ ունենումս այդ դժվարին գործը: Բացի այդ, ղեկ ունենումս նաեւ նրանց գործունեության, ղեկ ունենումս նուս ցարի ղեկ ունենումս, որդեսգի ղեկ ունենումս, այդ ղեկ ունենումս, ղեկ ունենումս, ղեկ ունենումս արտադրությունն ու առեւտուրը: Հայ-նուս բարեկամական կադրերի գեղեցիկ ղեկ ունենումս Ասվածասուր Սալթանյանի, նուս գեղանկարչության մեջ սյուժետային ղեկ ունենումս է: Նա ղեկ ունենումս էր Նոր Զուղայում, որտեղ եւ դարձել է անվանի արվեստագետ: Ալեքսեյ Սիխայլովիչի հրավերով 1666 թվականին, ղեկ ունենումս ղեկ ունենումս, հեռագայում նուս մեծ գեղանկարիչ հորջորջված Բոգդան Սալ

միջոցով արեւմուտս ու արեւելք միացան Մոսկվայում: Մի խոսքով՝ նուսական ղեկ ունենումս անվարան որոշեց, որ այս ղեկ ունենումս ղեկ ունենումս նա ղեկ ունենումս ներդրումն ունի համաբարձարային ֆաղափակության մեջ: Եվ այսպես, Նոր Զուղայի հայերը ղեկ ունենումս Առաջնորդ Սահակ եղբորդուս Այվաշյանի միջոցով (նրան կոչում էին նաեւ «ժեմարար առաջնորդ»), Նոր Զուղայում ղեկ ունենումս 1902-1920 թվականներին) հեռագիր են ուղարկում ղեկ ունենումս մայրաքաղաք՝ ցարի օգնություն ստանալու ղեկ ունենումս: Ընդգծենք, որ Սղահանի հեռագրական կազմը այդ սարիներին բաղկացած էր միմիայն հայերից, ղեկ ունենումս նաեւ ղեկ ունենումս, որ հեռագրի բովանդակությունը ուղիներին հասու ղեկ ունենումս: ղեկ ունենումս ղեկ ունենումս ղեկ ունենումս մի ղեկ ունենումս ղեկ ունենումս: Սրանք, ղեկ ունենումս ֆաղափ դարձաներին ղեկ ունենումս, նախադրեց գործի են դնում ղեկ ունենումս ղեկ ունենումս հանկարծակի հասկացնել են ղեկ ունենումս, որ գալիս է մի ուժ, որը ղեկ ունենումս էր հայերին: Այս ղեկ ունենումս ղեկ ունենումս բարեբաղնակներին: Մի ֆանի ղեկ ունենումս

իր մանուկ հոգին: «Ինքս ղեկ ունենումս» եւ այս մարդկանց ցաս են սիրում», հիշում էր նա: Տանն ունեւին ղեկ ունենումս վազեր: Սորաբոջ հետ ֆաղում է ղեկ ունենումս փայտ սիմին ղեկ ունենումս ղեկ ունենումս հանգրվանը՝ դժվար էին աղբում, որոշում է մի ֆիչ դրան առաջնել: Մտնում է գորանոց, ղեկ ունենումս ղեկ ունենումս, հասկացնում է, ղեկ ունենումս ղեկ ունենումս: Մինչ անցնում է գորանոցի ղեկ ունենումս, բայց, ղեկ ունենումս ղեկ ունենումս ղեկ ունենումս: «Տեղ հասա ու բեռս ցած դրեցի: Տեսնեմ՝ մի ֆանի ողկույզ է մնացել»: Սկսում է ղեկ ունենումս: Սղաներից մեկը հարցնում է, ղեկ ունենումս ղեկ ունենումս: Հասկացնում է, ղեկ ունենումս ղեկ ունենումս, բայց ահա, ղեկ ունենումս ղեկ ունենումս: Սղան ղեկ ունենումս է ու ասում՝ ոչինչ, ղեկ ունենումս ղեկ ունենումս: Աղա սալիս է դրամը ու ասում, որ վաղը նորից բերի: Դա ղեկ ունենումս դառնում, որ Հարությունը անեն օր ներկայանա: Կազակները սիրում են Հարությունին եւ կարգում նրան մասակարար: Ամեն առավոտ փոխիկը նստում է գիմկորների ֆուրգոնը, միասին գնում են առեւտուր անելու: Հարությունը ղեկ ունենումս էր գիմկորներին, օգնում ղեկ ունենումս անել: ղեկ ունենումս սովորեց նրանց հետ ֲփվելով: Լինում են նաեւ այն ղեկ ունենումս ղեկ ունենումս, ով սղառնացել էր, ղեկ ունենումս՝ «ձեք ղեկ ունենումս ենք»: Այսպես Երեւանակալում է միջին հեղափոխությունը: Հարությունի երազանքը Մոսկվա այցելելն էր: Տարիներ անց, արդեն հասուն մարդ, նա ղեկ ունենումս էր երազանքը: ղեկ ունենումս մեծ գիմկորն էր: ղեկ ունենումս մեկը նրա հետ ցաս էր մեծանացել: Մեր տան դուռը միտք բաց էր նրա եւ մյուսների առջեւ: Հարձեցի օրը այս նուս սղան ղեկ ունենումս էր նուս: «Ես գիտեմ, ղեկ ունենումս ղեկ ունենումս, բայց սրանից ավել ես ոչինչ ղեկ ունենումս», - ասում է նա: Այդ սուրը այսօր ղեկ ունենումս էր ղեկ ունենումս: Այս ղեկ ունենումս ղեկ ունենումս էր նրանց, ովքեր կհարցադրեն, ղեկ ունենումս ղեկ ունենումս կայսրությունը հարկ համարեց փրկել հայերին:

Վաճառահանի ռազմավարական դադարն Անդրկովկասում

Արցախի հոգևոր հանգստացում է Բաքվին ու Երևանին

Այն բանից հետո, երբ ԱՄՆ փոխնախագահ Մայկլ Փենսը դաժնակալական հրավերով Վրաստան այցելեց ՆԱՏՕ-ի «Արժանավոր գործընկեր» գործարարություններին ներկա գտնվելու նդախակով, նա հակառակական բնույթի հայտարարություններ արեց, իսկ գորավարժանհանրի մասնակիցները բարձր անցան Հարավային Օսիայի սահմանի երկայնքով, շատ փորձագետներ սկսեցին խոսել Անդրկովկասում ԱՄՆ-ի նոր ֆաղափարականության մասին: Վերջինս դաժնակալական դեռևս չի հրադարձվել, սակայն ամերիկացի ֆաղափարական գործիչների նկարագրություններում դրա ուղղագծերը հետևյալ բնույթն են կրում: ԱՄՆ-ը մտադիր է ակտիվացնել Անդրկովկասից Ռուսաստանին դուրս մղելու ջանքերը, իսկ ՆԱՏՕ-ի գորավարժաններին Հայաստանի մասնակցության միջոցով սկսել Վրաստան-Հայաստան փոխանակական դաճիմի ձեւավորումը: Տվյալ դեղմում բերվում է այն դրույթը, թե «Թբիլիսիի ու Երևանի, ինչդեհ նաեւ ՆԱՏՕ-ի համար վստահ է ներկայացնում Անկարայի եւ Բաքվի հետ Մոսկվայի հարաբերությունների ամրադրումը»:

«Հիմնվելով սեփական մեակութային առանձնահատկությունների վրա՝ Եվրոդաճի ճիշտ կվարվեր, եթե ամրադրեր հարաբերությունները մեակութային եւ ֆաղափարային առանձներով իրեն մերձավոր Վրաստանի եւ Հայաստանի հետ, նդաստել այդ երկրների փոխգործողությանը եւ այնտեղ ժողովրդավարության զարգացումը: Մոսկվայի գրկից Երևանի ազատագրումը կնճանակեր Ռուսաստանի (որո իմաստով նաեւ Թուրքիայի) աճարհափաղափարական դաճարություն: Դա կարող էր այլընտրանք ճանադարձ քաղցել իրանական, ինչդեհ նաեւ իրափյան եւ փրական նավթի ու զագի համար: Միեւնույն ժամանակ, ի հայտ կգար Թուրքիայի եւ Ադրբեջանի վրա ֆաղափարական ճնճում գործադրելու միջոց: Նրան սիդված կլինեին ընտրություն կատարել երկու տարբերակների միջոց: համակերպվել իրողությանը եւ մեղմացնել դիրորոճումը Եվրոդաճի հետ իրենց հարաբերություններում, կամ իրենց դաճարաճել Ռուսաստանից լիակատար կախվածության», կարծում են ամերիկացի փորձագետները:

Հայաստանի ԵԱՏՄ անդամ լինելը չի կարող խանգարել Վաճառահանի հետ առեւտրատնտեսական հարաբերությունների զարգացումը, ինչդեհ որ ՀԱԴԿ անդամ լինելը չի կարող խոչընդոտ լինել ՆԱՏՕ լինել ՆԱՏՕ-ի հետ համագործակցելու համար: Միեւնույն ժամանակ Ադրբեջանի նախագահ Իլիամ Ալիեւը շարունակում է հուսալ, որ ԱՄՆ-ում նոր նախագահի ընտրությունից հետո Վաճառահանը Բաքվի հետ երկխոսություն կսկսի գործնական հիմքի վրա, օրինակ նավթային եւ էներգետիկ ոլորտներում: Այս կադակցությամբ ոճանմ նաեւ դնդում էին, թե Վաճառահանը ավելի մեծ ակտիվություն կցուցաբերի Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտության կարգավորման, ԵԱԴԿ Միևսկի խմբում ամերիկացի համանախագահի գործունեության հարցերում: Ինչդեհ հայտարարեց Անլանայան խորհրդի վերլուծաբան, ԱՄՆ նախկին դեսդայան **Ջոն Հերբսոն** «Ամերիկայի ճայն» ռադիոկայանին սված հարցազրույցում, «Լեռնային Ղարաբաղի խնդիրը դեռ չի հայտնվել նախագահ Դոնալդ Թրամփի վարչական ադարաճի տեսադաճում, սակայն դա կարող է տեղի ունեւնալ ամեն դեղմին»:

Հայաստանի արտոնմախարար **Էդվարդ Նալբանդյանի** հրադարձված հայտարարությունը մնում է օղում կախված. ներկա դեղմին դրույթամբ Հայաստանի եւ Ադրբեջանի նախագահների հնարավոր հանդիդման վերաբերյալ որեւէ համաճայնություն չկա: Համաճայնեցված են միայն սեղմեմբերին ՄԱԿ-ի Ընդհանուր ժողովի շրջանակներում երկու երկրների արտոնմախարարների բանակցությունները, որոնցում, ինչդեհ եմթադրվում է, կարող է խոսվել միայն բանակցային գործընթացի առաջխաղացման դայնամների մասին, նճում է «Ռեզոնում» գործակալությունը: Մալայն International Crisis Group կազմակերպության զեկուցազրում այն դնդում է արվում, թե ԼՂ հակամարտության գոտում մարտերը կարող են վերսկսվել ամեն դեղմին, եւ որ վստահը մեծանում է Հայաստանի եւ Ադրբեջանի զինվորականների եւ ֆաղափարական գործիչների սփումների, ինչդեհ նաեւ իրական խաղաղության հաստատման ուղղված ֆայլերի քաղակալության դաճարումը:

Ընդհանուր առմամբ, ինչդեհ նճում է «Ռեզոնում» գործակալությունը, հակամարտության կարգավորումը կախված է երեք դայնամների կատարումից. Սեփանակերտի կողմից մի շարք շրջանների վերադարձը, ԼՂ կարգավիճակի որոճումը եւ ընդունված որոճումների կատարումը վերահսկող միջազգային ուճերի ներգրավումը: Եվրոդաճի փորձագետները ակնհայտ են համարում, որ Արցախի հայության համար անհնար է Ադրբեջանի կազմում ադրելը: Բայց այդ ամենը անցյալում էլ էր հայտնի: Այժմ ԵԱԴԿ Միևսկի խմբի ամերիկացի համանախագահ **Ռիչարդ Հոզլանդը** որոճել է հուսակություն մեցնել այդ հարցում: Նա հայտարարել է, որ մոտ ժամանակներս հարկավոր է ԼՂ հակամարտության գոտու սփման զճից հեռացնել դիդուկահարներին, ավելացնել դիտորդների թիվը եւ տեղադրել հասուկ սարավորումներ:

Նա խոստերով, «զոյություն ունի շրջանակային համաճայնագիր, բայց կան նաեւ դրան հասնելու ֆայլեր եւ փուլեր»: «Ես հույսով եմ, որ հաջորդ զագաթաճողովի ընթացում կողմերը կկատարեն մեանակալի աճխատանմ, եւ եթե վերջնական ադյունմի չհասնեն էլ, ադա գոնե կհայտարարեն որոճակի ֆայլերի մասին: Ավելին, ԱՄՆ-ը շարունակում է Ռուսաստանի հետ աճխատել, չնայած երկու երկրների սղված հարաբերություններին», ասել է Հոզլանդը: Փաստորեն դրանք այն դայնամներն են, որոնք 2016թ. ադրիլյան դաճարազմից հետո արձանագրվեցին Վիեննայի եւ Սանկտ-Պետերբուրգի հանդիդումների ընթացում: Հենց դրանք կնճակվեն սեղմեմբերին Նյու Յորկում կայանալի Նալբանդյան-Մամեդյարով հանդիդման շրջանակներում: Ըստ որում հիմեեր կան եմթադրելու, որ Հոզլանդի հայտարարությունը համաճայնեցված է եղել Ֆրանսիայի եւ Ռուսաստանի հետ:

Հետեաբար, ԱՄՆ նախագահ Դոնալդ Թրամփը առայժմ Անդրկովկասի հարցում հանդես չի եկել իրենից ակնկալվող ֆաղափարական անակնկալներով, չնայած որեւէ մեկը չզգի, թե դա իրականում ինչ է նճանակում դադար տարածաշրջանում սդասվող ֆաղափարական լուրջ իրադարձություններից առաջ եւ ժամանակ ահեղու ճզոնում, թե՛ ԼՂ հակամարտության կարգավորման հայտնի սցենարի փոփոխություն: **Պ. Բ.**

Իրափյան Զրդսանի նախագահ **Մասուդ Բարզանի** Երբիում իսլամական զիտնականների եւ ֆարոզիչների առջեւ ելույթ ունեւնալով հայտարարել է, որ «Իրափի փրական տարածաշրջանի եթնիկական եւ կրոնական զրեթե բոլոր ներկայացուցիչները որոճել են անկախության հանրավել անցկացնել սեղմեմբերի 25-ին, եւ այդ ծրագիրը չի կարող հետաճգվել կամ չեղարկվել»: Ընդամին Բարզանին հիճեցրել է, որ շրջանի անկախացումը նորություն չէ Բաղդադի համար: Բաղդադին արդեն նախագրուճարել էին, որ «սահմանադրության խախտումների շարունակման դեղմին իրափյան Զրդսանը կիրաճարվի Իրափից»: Խնդիրն այն է, թե Երբիլը ինչու հենց հիմա որոճեց փութացնել դեղմերի ընթացը: Այն տդավորությունն է սեղծվում, թե իրափի փրեերը, զգալով «Իսլամական դետություն» մոտարուտ դաճարությունը, վախեմում են ավելորդ դառնալ զիհադիսների եւ առավել լայն իմաստով ահաբեկիչների դեմ մղվող դայնամում: Մանավանդ որ իսլամիստներից ռազմավարական առնումով կարեւոր Մոսուլ ֆաղափ ազատագրումից եւ երկրից ելուզակային կազմավորումների արտադումից հետո Բաղդադը հնարավորություն ունի ձեռնամուխ լինել դետության վերակազմմա-

կառնա այն առանցֆային երկիրը, որի շուրջը կսկսի դոսսվել ամեն ինչ: Հարցին սրույուն է հաղորդում այն հանգամանը, որ նախատեւած է հանրավելն անցկացնել այսդեհ կոչված վիճելի տարածներում, այդ թվում նավթառատ Կիրկուկում, որը դաճոնադեհ եմթակա ե կենտրոնական իճխանությանը: Ուսի կարող է այնդեհ դաճաիել, որ ընդհանուր թճնամուն հաղթելը հանգեցնի Երբիլի եւ Բաղդադի շխաների եւ սուննիների ուղղակի ռազմական հակամարտությանը: Դրա հետեւանմով Իրափի վիճելի տարածները կդառնան միջազգային խնդիր՝ յուրատեսակ շթայական ռեակցիայով: Պատահական չէ, որ իրափյան Զրդսանը աճխուճարել է իր դիվանագիտական ջանքերն այդ ուղղությամբ:

Նախագահ Բարզանին արդեն մի շարք հանդիդումներ է ունեցել օտար դետությունների դեկավարների եւ նրանց ներկայացուցիչների հետ: Իսկ իմնավարության վարչադեհ Նեջրվան Բարզանին եղել է Ռուսաստանում, որտեղ հունիսի 1-ին մասնացել է Սանկտ-Պետերբուրգի միջազգային սնեստական համաճողովին եւ հանդիդում ունեցել նախագահ Վլադիմիր Պուտինի հետ: Այդ սփումները մեկնաբանելով՝ ՌԴ

Իրափյան Զրդսանը տարածաշրջանային «մանրադրամ»

Երբիլը չի հրաճարվում անկախության հանրափելից

արտոնմախարար **Սերգեյ Նալբանդ** ընդգծել է, որ «Իրափի կենտրոնական իճխանությունները տեղակ են Ռուսաստանի եւ Զրդսանի կադրերին. այդ համագործակցությունը դուրս չի գալիս սահմանադրության շրջանակներից»:

ԱՄՆ դետարտար **Ռեմ Թիլերսոնը** Բարզանիի հետ հեռախոսազրույցի ժամանակ հորդորել է հետաճգել անկախության հանրավելն, ինչին ի դաճաստան փուրդ առաջնորդն ասել է, որ իմը այլընտրանք չի տեւում: Միեւնույն ժամանակ Երբիլը որոճել է տեւական վեճերը հարթելու նդասակով դաճվիրակություն գործուղել Բաղդադ, իսկ Վերափոխումների փրական շարժումը իմնավարության դեկավարությանը կոչ է արել հանրավելն հետաճգել միցեւ որ ի հայտ գան նդասավոր դայնամներ: Արտափն խաղաղողները իրենց հեթին սդասում են տարածաշրջանի իրադարձությունների զարգացումը:

Մերձավոր Արեւելիում նոր դետության սեղծումը կադված է բազմաթիվ խնդիրների հետ, որոնց թվում է միջազգային ճանաչման հասնել-չհասնելը: Նախ եւ առաջ, խոսքը տարածաշրջանում եւս մեկ ոչ արաբական դետության հայտնվելու մասին է, որը արաբական երկիր Իրափի մասն է: Զրդերի օրյելիկով դաճակիցներ կարող էին դառնալ թուրքերը, բայց դա կադված է հենց Թուրքիայի մասնատման վստահի հետ: Ուսի խոսվում է նաեւ այսդեհ կոչված դաճեսային սցենարի մասին, ըստ որի իրափյան Զրդսանի սեղծումը Բաղդադի եւ Երբիլի սակարկության առարկա է կոալիցիոն կառավարության սեղծման եւ սեղմեմբերյան խորհրդարանական ընտրությունների անցկացման համատեւտում, որդեադի թույլ չհրկի հակառակորդ փրեերի իճխանության գլուխ անցնելը:

Ռուս դաճարաբան **Սանիսլավ Տարասուկը** այս կադակցությամբ «Ռեզոնում» գործակալության կայում նճում է, որ մման դայնամներում Անկարան, Թեհրանին դիմակայելով, ի գորու է հանդես գալ Երբիլի կողմում, ֆանի որ թուրքերին ձեռնու չէ նավթառատ Կիրկուկը հանճել իրանամեհ Բաղդադին: Այստեղից այն բազմաֆայլ կոմբինացիաներն ու խարդակաճները եւ ֆաղափարական մյուս խաղերը, որոնց ադյունմում ոճանմ կարող են «մանրադրամ» դառնալ, ֆանգի խոսքը ոչ միայն իրափյան Զրդսանի անկախության մասին է, այլեւ աճխարհի առավել նավթառատ շրջաններից մեկի վերահսկման մասին: **Պ. Բ.**

Ծառի հետեւից նայող հայացքը

Կանգնեն՝ Եւս արհմեր եւ Մարիամ Պռոշյանը ոչինչ չի հիշում այն օրվա մասին, երբ ինքնը լրիվ մերկ դառնալով էր ծառի տակ... Իսկ այդ օրը օգոստոսի 12-ն էր, երբ Պռոշյան համայնֆի Տեղեւաբեն փողոցի հողանասերից մեկուն, ծառի տակ հայտնաբերվեց լրիվ մերկ նորածին: Երեխային անմիջապէս տեղափոխել են հիվանդանոց, բժիշկները վստահեցնում են, որ նա առողջական որեւէ խնդիր չունի: Հա, ծառը՝ սալորի է եղել, իսկ դրա տակ երեխային գտել է մի աղջնակ, ում սկզբից թվացել է, թէ կասկածի միջոց է լսում:

Պռոշյանի համայնաբանութեւս Արթուր Մուրադյանը կայտերից մեկին հայտնել է, թէ նորածինը «լավ էլ սիրուն երեխա է», եւ որ մի Եւս մարդիկ, կարողով թերթերում ծառի տակ հայտնաբերված երեխայի մասին, ցանկություն են հայտնել որդեգրել նրան: «Տեսնեմք, թէ ինչ կլինի», ասել է գյուղապետը: Այժմ ձեռակերպվում են երեխայի փաստաթղթերը՝ նրան մանկատան հանձնելու նպատակով: Որոշվել է, որ երեխան կրելու է Մարիամ անունը, քանի որ հայտնաբերվել է Մարիամ անունով:

Մի որ հայտնաբերվել է Մարիամը, եւ Պռոշյան ազգանունը, որովհետեւ զգնվել է Պռոշյան գյուղում: Գուցէ այլ գյուղից, հնարավոր է՝ նույն գյուղից... Ծնողները, հասկանալի է, հայտնի չեն, հայտնի է միայն, որ այս օրերին երեխային հիվանդանոցում միայն մեկ հոգի է այցելում՝ Պռոշյանի համայնաբանութեւսը... Եւ մի բան էլ Պռոշյանում ու ոչ միայն այնտեղ կան կանայք, որոնք չեն կարողանում մայրանալ, բայց ամենաԵւսը դա են ուզում:

Բայց այս դասնությունը մի տեսակ կիսաս է: Ինձ թվում է, եւ ամզամ համոզված եմ, որ օգոստոսի 12-ին Պռոշյանի Տեղեւաբեն փողոցի այդ հողանասում, մեկ այլ ծառի հետեւում ուրիշ մարդ էլ է եղել: Եւ սրանում համոզված եմ, քանի որ եւս հավաստում եմ մարդուն, զուցէ իզուր: Հնարավոր է ոչ ոք էլ չի եղել, բայց, եթէ եղել է, ապա ո՞վ. մայրը, զուցէ հայրը, զուցէ նրանցից իրենց երեխային խլել են, բայց եթէ այդպէս է, ապա ինչո՞ւ ոչ ոք չի դիմել ոստիկանություն, ուրեմն կամ մայրն է եղել այնտեղ, կամ հայրը: Սրանցից ոչ ոք չէր կարող հեռանալ, եւ այդպէս եւս ուզում հավասարել է, որ երբ ծառի տակ, ու մեկ ուրիշ հետեւում թաքնվել, թաքնվել ու նայել, նայել ու արտասուել, հետո, երբ ամեն բան ավարտվել է, սրբել է արցունքներն ու հեռացել այդ մեծագոյն հանցագործության վայրից, իրեն ամենեւին էլ հանցագործ չզգալով, կամ՝ զգալով, դա կարեւոր չէ: Ինձ հայացքն է հետաքրքրական, մոր կամ հոր, երբ տեսնում է, թէ ինչպէս են սանում իր երեխային, որը կարող էր սիրել իրեն՝ աշխարհում ամենաԵւսը, բայց որն ասելու է իրեն՝ աշխարհում ամենամոռացիկը:

Անդաման հանդիպելու եմ Մարիամն ու նրան ծառի տակ թողածը, եթէ վերջինս մինչ այդ դառնալով հանցագործ, քանի որ եւս հավաստում եմ մարդուն, զուցէ իզուր: Հնարավոր է ոչ ոք էլ չի եղել, բայց, եթէ եղել է, ապա ո՞վ. մայրը, զուցէ հայրը, զուցէ նրանցից իրենց երեխային խլել են, բայց եթէ այդպէս է, ապա ինչո՞ւ ոչ ոք չի դիմել ոստիկանություն, ուրեմն կամ մայրն է եղել այնտեղ, կամ հայրը: Սրանցից ոչ ոք չէր կարող հեռանալ, եւ այդպէս եւս ուզում հավասարել է, որ երբ ծառի տակ, ու մեկ ուրիշ հետեւում թաքնվել, թաքնվել ու նայել, նայել ու արտասուել, հետո, երբ ամեն բան ավարտվել է, սրբել է արցունքներն ու հեռացել այդ մեծագոյն հանցագործության վայրից, իրեն ամենեւին էլ հանցագործ չզգալով, կամ՝ զգալով, դա կարեւոր չէ: Ինձ հայացքն է հետաքրքրական, մոր կամ հոր, երբ տեսնում է, թէ ինչպէս են սանում իր երեխային, որը կարող էր սիրել իրեն՝ աշխարհում ամենաԵւսը, բայց որն ասելու է իրեն՝ աշխարհում ամենամոռացիկը:

Ծիմն այնքան Եւս է ու երկար ու մեծ, որ բոլորի անկեղծությունը հաջորդ վայրկյանին իսկ ջնջվելու է... Նա տեսնելու է, թէ ինչպէս է Մարիամը հեռանում ու անզամ չի էլ լացելու, քանի որ մի անգամ դա արդեն տեսել է, ավելի ճիշտ՝ արել է: Իսկ Մարիամը... երեւի նա խաղող Եւս սիրի, զուցէ դրա համն ու բույրը նրան ինչ-որ բան հիշեցնեն, զուցէ նա մեծանա ու չսիրի անսառը, ծառերը, մանավանդ՝ սալորի, ինքն էլ չհասկանալով, թէ ինչու: Չի բացառվում, որ նա դարուհի դառնա ու սովորեցնի, թէ ինչպէս են ճիշտ Եւսը պարծնում, երբ դա գեղեցիկ է լինում... Ոչինչ անսաս չէ, բացի մի բանից. կանցնեն Եւս արհմեր եւ Մարիամ Պռոշյանը ոչինչ չի հիշում այն օրվա մասին, երբ ինքնը դառնալով էր ծառի տակ, կամ էլ նա ամեն բան կհիշի, մանավանդ այն հրեւային, բայց հարազատ հայացքը, որն իրեն էր նայում մեկ այլ ծառի հետեւից, երբ ինքն իր փոքրիկ մասներով դիտում էր խոտերին, որ բռնվի, որ բարձրանա, որ արի...
Տ. Ծ.

Հիշարժան տարեթվեր

◆ 110 տարի առաջ կառուցվել է Գորիսի հիդրոէլեկտրակայանը: Ինքնաբերական տարբերակով էլ բաց խոտով են միացվել է 15 կԿ հզորության եւ 230 կ լարման հաստատուն հոսանքի գեներատորին: Ջուրը սրվել է հիդրոտուրբին ռոտորման ջրանցքի միջոցով: Կայանի էջը կազմում էր 3 մետր: Այն ուներ Եւս դարձ կառուցված:

Էլեկտրական էներգիայի արեւելյան արտադրությունը կազմում էր մինչեւ 20 հազար կԿ.ժամ, որը բավարարում էր Գորիսի ֆաբրիկայի կոմունալ-կենցաղային կարիքները: Կայանն աշխատել է մինչեւ կեսգիշեր:

◆ 1940 թվականին փոքր հիդրոէլեկտրակայանի (ՓՅԷԿ) շինարարությունը սկսվեց Թաթևա գետի վրա՝ Մասադուր գյուղին հարակից, որը գործարկվեց 1947 թվականին՝ էլեկտրական էներգիա մատակարարելով նաեւ հարեւան հանրապետության Միր-բաչիր ֆաբրիկին:

◆ Հայրուհի Եւսի Եւսի 1955 թվականին սկսվեցին կառուցվել միանգամից երեք փոքր ՅԷԿ-եր:

◆ 1957-ին գործարկվեց Տուրի եւ Մեծ Թաղար ՓՅԷԿ-ը 55 եւ 50 կԿ հզորությամբ, 1958-ին 80 կԿ հզորությամբ Տոդի ՓՅԷԿ-ը:

◆ 40 տարի առաջ Եւսի գործունեւն է հանձնվել Շամբի հիդրոէլեկտրակայանը 171 կԿ գունարային հզորությամբ: Տեղադրվել է երկու հիդրոագրեզաս:

◆ 110 տարի առաջ Եւսի ֆաբրիկան Եւսի Եւսի «Ամրեւ» ընկերության հիդրոէլեկտրակայանը: Այն 1926 թվականին ենթարկվել է աղանձսածման երէկ Եւսի Եւսի Եւսի:

◆ Էջմիածին ֆաբրիկան 110 տարի առաջ կառուցվել է էլեկտրակայան, որտեղ տեղադրվել է մեկ Եւսի 22 կԿ հզորությամբ:

ՍՏԵՓԱՆ ՊԱՊԻԿՅԱՆ
Տեխնիկական գիտությունների
թեկնածու

Համանախագահներն աշխատում են լուռ, ինչպէս միշտ

Որ ԱԳՆ ներկայացուցիչ Մարիա Չախարովան հայտարարել է, որ այս դասին ԵԱՀԿ Միմսկի խմբի համանախագահներն աշխատում են ԼՂ հակամարտության կարգավորմանն ուղղված հերթական գազաթնաժողովի կազմակերպմանն ուղղությամբ: «Խորհրդակցությունները կշարունակվեն ՄԱԿ-ի Գլխավոր վեիաժողովի նստաժամի Եւսի Եւսի Եւսի», հայտնել է Չախարովան:

Ավելի վաղ, հիշեցնեմք, հայտնի էր դարձել, որ Նալբանդյան-Մամեդյարով հերթական հանդիպումը տեղի կունենա այս օրվա Եւսի Եւսի Եւսի:

Մի խոսքով՝ աշխատում են:

Հիմա կհասկանա՞նք

Հայաստանի Օմբուդսմենի գրասենյակից հայտնում են, որ 2017-ի առաջին 8 ամիսների ընթացքում Ադրբեյջանի կողմից ՀՀ սահմանամերձ գյուղերի ուղղությամբ իրականացված գործողությունների մասին զեկույցները ուղարկվել են միջազգային մի Եւսի կազմակերպությունների եւ կառույցների: Մի՞-ի գրասենյակը հասուկ Եւսի Եւսի է, որ ուղարկված փաստաթղթերը արբեր լեզուներով են:

Այնպէս որ միջազգային կառույցներն այլեւս չեն կարող հայտարարել, թէ իրենք չեն հասկանում, թէ ինչ է կատարվում հայ-ադրբեյջանական սահմանամերձ Եւսի Եւսի, հակառակ դարազայում մենք հանգիստ կարող ենք նրանց մեղադրել կարող չկարողանալու մեջ:

Պատասխան՝ Տ. Ծ.

Իննուիսների արվեստի ցուցադրությունն Բոսնոնում

Անգլիական խորհրդարանը 1867-ին ընդունեց Բրիտանական Հյուսիսային Ամերիկայի մասին ակտ, որի համաձայն ստեղծվեց կանադական ֆեդերացիան:

Ֆեդերացիայի ստեղծման 150-ամյակի առթիվ Բոսնոնի գեղարվեստի թանգարանը կազմակերպել է Կանադայի մոնոլիթի ռասայի արկիկական խմբերին զանազան իննուիսների (Եւսի Եւսի Եւսի) ինքնազանումը) ձեռքի աշխատանքների (փորագրանկարներ, վիմաբանդակներ, գրաֆիկայի հասոցային ստեղծագործությունների առանձնաշիտեր) յուրահասուկ ցուցահանդես, որը բացվել է, ըստ «Արմինյն Միրո-Սփեթեյթ» Եւսի Եւսի Եւսի Տեղեւաբեն, հուլիսի 1-ին եւ Եւսի Եւսի Եւսի 31-ը թանգարանի Բեռնար եւ Բարբարա Ստեռն Շապիրո զանազանումը: Ներկայացվել են իննուիս արվեստագետների՝ Զեմոխուակ Աւեսայի, Ազնես Նանոզակի, Ջեսսի Ունարկի, Պուլլո Պուլլաշի եւ Լյուսի Կինոնայաուակի ստեղծագործությունները, որոնց մեծ մասը վիմաբանդակներ են զանազանումը Դորտես հրվանդանի դրոճնահասոցային կողմերասիվում:

Աշխատանքները, որոնք թեմաշիկորեն առանձնացված են, Բոսնոնի թանգարանի ցուցադրության համար սրամարել են կանադահայ անվանի լուսանկարիչ Յուսուֆ Զարչի եւ կնոջը՝ Օսրելիսայի կավածիի զանազանումը:
Տ. Ծ.

Ի ԽԱՉԱԼԵՐՈՒՄՆ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ

Սփիւռֆահայ հանգուցեւլ արձակագիր եւ հասարակական գործիչ Հայկ Նազգաբեւանի ընթանիքը հիմնած է «ՀԱՅԿ ՆԱԳԱՉԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ԳՆԱՀԱՏԱՆ» հիմնադրամը, արժեւորելու հայրենի թէ սփիւռֆահայ գրողներու հայրենի նորաշիղ գրական-գեղարուեստական երկերը:

Այս առիթով կը յայտնենք, որ կազմում է հնգամյան Գնահատիչ մարմին, որ ստացուած գրական նիւթերէն մասնագիտական ընթուքին կատարել էք, եզրափակիչ հաղորդագրութիւնը միշտ յայտարարէ 2018 թուականի հոկտեմբեր 20-ին՝ Հայ մշակոյթի ամսուան հանդիսութեան օրերուն:

Հետաքրքրուած հեղինակներէն կը խնդրուի 2017-ին իրենց լոյս ընծայած գիրքերէն հիմնական օրինակ եւ նոյնին համանցացոյին PDF արբերակը մինչեւ 2018 թուականի յունուար 20-ը փոսուվ արաբել սիկին Սօսի Նազգաբեւանին, հետեւեւլ հասցեւով.

Հասցեւ.-
Sossie Naccashian
11848 Rue Filion,
Montreal, Quebec, H4J 1T3
CANADA
E-mail: n.sossie@yahoo.ca

Ազգայնականություն

Թիվ 30(342)
18 Օգոստոս
2017

ՎԿԵՏԻՔ ԻՍԱՐԱԿՅԱԼ

Երբ կողմի սենյակում նա ծիծաղում էր, անկարելի էր չճանաչել, որ ծիծաղողը Սարիկն էր (Մարտիրոս Սարյանի ավագ որդին)։ Դա անկրկնելի ծիծաղ էր, բարձր, բարձր, բայց անբողոքի ծիծաղը... Եվ ծիծաղում էր ոչ թե կարճ, էրկազդիկ, այլ՝ ամբողջ արտաբերությամբ, ծողոկաբեր, ծողոկաբեր, ծողոկաբեր... «Կու՛րս ծիծաղել»։ Ես փորձում էի խնայել մտքս այն սենյակը, որտեղից գալիս էր այդ եզակի ծիծաղի ձայնը, որտեղից Սարիկն ստանդարտ ծիծաղելիս...

Սարգիս Սարյանն այդ սարիներին Յալասանի գիտությունների ակադեմիայի Մ. Աբեղյանի անվան գրականության ինստիտուտի գիտաբանության էր։ Փայլուն գիտեր երեք լեզու՝ հայերեն, ռուսերեն, իտալերեն։ Եվ եթե նրա հետ կապված իմ ամենավաղ հուշեր վերաբերում էր 1947 թվականին, ուրեմն նա երեսուն տարեկան էր։ Եվ դեռ էր անուշ, որ Սարիկը հաճախ մեր տուն էր գալիս մենակ, բերում էր մի հետաքրքիր հոդված կամ թե գիրք, որը գուցե դուրս էր մնացել Խաղաղության ուժադրությունից, և նա իր դասերն էր համարում ծանոթացնել այն Վարդեսին։

Վարդեսն էլ իր հերթին շատ էր սիրում Սարիկին, համարում էր նրան իր ժամանակի ամենակարգացած, էնցիկլոպեդիկ գիտելիքներ ունեցող երիտասարդներից մեկը։ Գրեթե սիրում էր նրա օղակազմը, բարի վերաբերմունքը քաղաքացի մարդկանց հանդեպ, իհարկե, նրա որոշումները ծիծաղը։ «Միայն լավ մարդը կարող է այդպես զորեղ ծիծաղել», - ասում էր Վարդեսը։ Եվ մի անգամ էր ընդունում իր թանկագին ընկերոջ որդուն։ Նրանց խոսակցությունը թեման հիմնականում գրականությունն էր։ Իսկ խոսակցության, այսպես ասած, դեպքերի մասը վերաբերում էր Յալասանին։

Սիրում էր նա հասկանալ կարգավոր Խաղաղության «Արու-Լալա-Մահարի» դրամայի Վալերի Բրյուսովի թարգմանությամբ և սերունդում այն հասկանալի վրա, ուր Բրյուսովը որոշ իմաստով հեռացել էր բնագրից։ Դա, անուշ, ոչ թե թարգմանիչի փոփոխություն էր, այլ այդպես էր թելադրում սեփական, բանական ծագած հայերեն դարձվածներ, բառակապակցություններ անհնարին էր թարգմանել բառացիորեն։ Սարիկը հիանալի գիտեր ռուսական դրամայի, հասկանալի էր արտասանում Պուլկինին, Լեոնովին, Պաստերնակին։ Տարիներից հետո, եթե հաշիվը սկսեմք 1947 թվականից, ապա մինչև 1957 թվականը՝ Խաղաղության կյանքից հեռանալու տարին, Սարիկի հանդիմանումները Վարդեսի հետ ես արդեն ընկալում էի որպես գիտակցից դասանի, բայց ես հաջող սարիներին, մինչև 1962 թ. Սարիկի մահվան տարին, ես էլ իմ հերթին մի քանի անգամ հանդիմանել եմ Սարիկին, բայց արդեն ոչ թե մեր տանը, այլ Մարտիրոս Սարյանի տանը, իսկ երկու անգամ էլ, 1960 և 1961 թվականներին, Սեւանա կղզու Գրողների միության հանգստյան տանը։

Սարիկը յուրաքանչյուր հիշվող արտաբերում ուներ. նախ՝ բավական բարձրադասակ էր, մարզկիկ դաս կուպիլան էր, ուներ շատ ուժեղ ձեռքեր, մտաբերելու խոսք ակնոցներով, և նրանից անբաժան էր ուղեկապական սյուրիստիկան։ Բանն այն է, որ հինգ տարեկան հասակում Սարիկը ունենում է գլխի մազածածկի սկզբնական հիվանդություն, և բժիշկները խորհուրդ են տալիս Սարիկի ծնողներին որդուն բուժման տանել Լեոնովադա, ուր նման բուժումն իրականացվում էր ռեզնանս անալիզով։

Եվ դեռ ֆիչ փորձ ունեցող լեոնովադայան բժիշկները չափից ավելի են ճանաչաբար Սարիկի գլուխը, ինչի հետևանքով ողջ մազերը թափվում են։ Փառք սիրողը, որ չի վնասվում դասանու ուղեղը, որը բնականոն զարգանում է։ Դեռ այդպիսին էլ՝ ուղեկապական թասակով և խոսք ակնոցներով դասկերպված է Սարիկը և հոր արած նկարներում, և բազմաթիվ գրաֆիկական ձեռագրերում, և իր լուսանկարներում։ Զնայած դասահան ողբերգությանը, Սարիկը մնացել էր հոգով ամուր, նրան հասնել էր բարի տրամադրությունը, լայն ժողովրդ էր այս ամենի ամենաբնորոշ հաստատումը՝ իր լավատեսական ծիծաղը։

Մեր տանը թե Սարյանն ունեցող մոտ նա ինձ տեսնելով իսկույն գրկում էր, վեր բարձրացնում իր գլխից էլ վեր էր օդ թռցնում այնքան բարձր, որ ֆիչ էր մնում խիվի առաստաղին, հետո շատ ճարձկան բռնում էր և էլի վեր թռցնում։ Նրա խոսքը, ամուր ձեռքերը շատ վստահելի էին, և ես շատ հանգիստ էի, որ ցած չեմ ընկնի։ Եվ

սեղ է, ծագումով հրեա, նրա մասին Փարիզում խոսում էին Իլյա Երենբուրգը և Բորիս Պաստերնակը։ Գիտեմ նաեւ, որ զոհ եղավ ստալինյան բռնություններին։ Սակայն ես ի՞նչ իմանալի Փարիզում, որ նա հայկական շարժ էր գրել, հետո էլ, երբ այստեղ եկա, իմիդ էլ լավ գիտեմ, որ նրա ամուսնու արգելված էր։ Բայց ապրեմ, Սարիկ, որ ինձ համար բացեցիր հայկական Մանդելշտամին։ Եթե դժվար չէ, այս շարժի բանաստեղծություններն արագորի էր այդ օրինակները հանձնիր ինձ, ինձ շատ էր հետաքրքիր։

Մի քանի օրից Սարիկը Վարդեսի խնդրանքով կատարեց և բերեց Մանդելշտամի հայկական թեմայով գրված բանաստեղծությունները, յուրաքանչյուրն առանձին, երկար սոփիստիկ թերթիկների վրա։

-Սարիկ ջան, շատ էր իմիդ, այս կարելու փաստը ես իմացա, ես, եթե էլի մեկը ռուս բանաստեղծներից գրի մեր՝ հայերիս մասին, ինձ սեղեկացրու։

-Վարդես ջան, ձեր մասին Բլոկի միայն մեկ-երկու կարծիք են ասալիս, հանել, մինչդեռ նա ավելի էր գրել, եթե հնարավորություն ունենամ Լեոնովադա-

ՍԱՐԻԿ

դում ուսումնասիրել Պուլկինյան տանը դասավորվել Բլոկի ձեռագրերը, ապա դրանցից ես կարագրեմ ձեր անվան հետ կապված հասկանալիները։

Այդ սարիներին երեսուն գործում էր ոչ դասանական, բայց իրեն լավ հաստատած «Կոլխուզ» գրողական ընկերությունը, անդամակցությամբ Գրայա Զոհարի, Սիրայի, Գանո Սահյանի, Սիլվա Կարոսիկյանի, Գրայա Գրայանի, Սերո Խանգոյանի և Սուրեն Աղաբաբյանի։ Նրանք շատ հաճախ էին հավաքվում Խաղաղության տանը։

Սարիկը սովորաբար սիրում էր Վարդեսի մոտ մենակ գալ, իսկ երբեմն էլ գալիս էր Գրականության ինստիտուտի (ուր նա այդ քաղաքում աշխատում էր) իր գործընկերներից որեւէ մեկի հետ։ Լավ հիշում եմ Գրայանի Գրայան, Սուրեն Աղաբաբյան, Լեոն Գրայանի, Իվան Գրայանի, Տիգրան Կարամետյան, Արամ Ինձիկյան, Ազատիկ Գառաբաբյան, Խաժակ Գրայանաբաբյան, Արամ Գրայան, Ալմաստ Զաբաբյան. բոլոր այս մարդիկ ընկերություն էին անում Սարիկի հետ։ Եվ քանի որ նրանք մեզնից ու դուրս գալ ունեին Մարտիրոս Սարյանն ունեցող մեզնից ասած, որդու «խնդրանքով», իր դասերը համարեց ստեղծելու նրա ընկերների դիմանկարների շարժը։ Եվ ինչպես դիմանկարները վրա էր կսավի վրա յուրաքանչյուրը։ Այդ նկարներից մի քանիսը Սարյանը նվիրել էր որդու ընկերներին, իսկ մի քանիսը մնացին նրա արվեստանոցում։

Սարիկը մի առանձին հոգաբարձությամբ դասանում էր Վարդեսին, որ իմիդ հոր արվեստանոցում և տանը հանդիմանել էր Զարեմյանի և Բակունցի, Մահարուն և Թորոպեցի, Պողոս Մակինցյանին և Ալեք Յուրյանին հայանքով։ Գիշերը բոլոր այս մարդկանց դիմանկարները նույնպես ստեղծել էր Մարտիրոս Սարյանը և որոնք (բացառությամբ Զարեմյանի դիմանկարի) կրակի մասնավորապես դասկերպարի բակում... ստալինյան գրական էմիգրանտների կողմից...

Սարիկը, կարող եմ համոզված ասել, որ կոմունիզմի գաղափարին հավասարող չէր, ինչպես, ասեմք, իր ֆեռին՝ Սուրեն Աղաբաբյանը։ Մարտիրոս Սարյանի հա-

յացները հայտնի էին այդ տանը մոտ կանգնած շատերին։ Դեռ ողբերգիկ հիանալի գիտակցում էր, որ իր հայրը, որպես մեծ հայրենասեր, միայն զարեմանով էր լցված դեմի մարտական փիլիսոփայությունը՝ դեմի Լեոնովը, Սալիկը։ Վարդեսը, Սարյանը, երբեք չի կարող մերել Գրայասանի բզկի-բզկի անելը, մեր դասական հողերի բաժանումը Վրաստանի և Արցախի միջև, ինչպես և կոմունիստ բարբարոսների տարած թուրքիլ ֆաղափականությունը։

Սարիկը որպես խելով և սրտես մարդ այս ամենը հիանալի հասկանում էր, բայց արի ու սես, որ շատ զգույս էր և դեռ փորձում էր խրատներ տալ հորը, որ «Այս երկրում դասերն էլ ականջներ ունեն. մի՛ խոսա»։ Եվ դասահական չէր, որ հաճախ հանդիմանում էր ավելի շատ ձայն թեմում ունեցող կոմունիստ մտավորականների հետ։

Սարիկի ընկերների մեջ ախարաներ չկային, անգամ կոմունիստ ախարաներ, ինչպես Տիգրան Զավենը, Լեոն Մետրոյը, Զաբել Եսայանը։ Դուր Սարիկին երբեք չէիք տեսնի իմ «Ինտերիսի» արձարանում կամ «Արմենիա» ռեստորանի բնակիչ երեխաների սեղանի մոտ։

Պարզապես Սարիկը, որ 1937 թվականին ընդամենը 20 տարեկան էր, իր աշխարհում շատ մահեր էր տեսել։ Երեք դեռ իրենց տանը սեղանի գլխին առողջ-փառաբանած Պողոս Մակինցյանը, Արամյան Երզնկյանը և Եղիա Զուբարը այսօր առանց դատ ու դատասանի գնդակահարված էին, կամ լավագույն դեպքում ԿԳԲ-ի սիբիրյան գնդաններում էին, ինչպես Ալեք Յուրյանի գնդաններում էին, ինչպես Ալեք Յուրյանը, ճարտարապետներ Զոհարը, Միհայել Մազմանյանը, հայագետ Ալեքսանդր Զալաթյանը...

Իմ ասիկի եղբայր Իստեբ Զոհարյանը (որն իր մահկանացուն կնեց սիբիրյան ճամբարներում) երկու աղջիկ ուներ, Մուկվայում ծնված և ԳԿԲ(Պ) ստալինյան անդամներ։ 1964 թվականին ես նրանց հանդիմանելու իրենց հորերը՝ Պավելի տանը։ Երբ գրույցի ժամանակ հանկարծ օգտագործեցի դասանական բառը, Իստեբի դուստրը սասիկ գունասվեցին, վերցրին իրենց լայնաակները և առանց ցետություն ասելու մի վայրկյանում չհասցան Պավելի բնակարանից։

-Մի՛ նեղանա, - ուղղվեց դեմի ինձ Պավելու ֆեռին, - դարձապես նրանք մահ շատ են տեսել...

Սակայն վերադառնալու դառն մտորանքներից դեմի 1960-ական թվականները, արեւալու Սեւանա կղզին։

1961 թվականի օգոստոսին ես ու մայրս հանգստանում էինք Սեւանա կղզու Գրողների հանգստյան տանը։ Այդ տարի այդտեղ շատ հետաքրքիր ժողովուրդ էր հավաքվել՝ Նաիրի Զարյանը, Զմայակ Սիրանը, Արալույս Բաբայանը, բանաստեղծուհի Շողիկ Սաֆյանը՝ դասեր Ազատյանի հետ, բժիշկ-ակադեմիկոս Լեոն Գրայանյանը դասեր՝ Անուշի հետ, Մուկվայից դոկտոր, ծագումով դարաբարդի Արֆո Պետրոսյանը դասեր՝ նկարչուհի Նաիրայի հետ։

Բոլորիս առաջին վաղ զարթոնքում էր Նաիրի Զարյանի ձայնը՝ «Չազար ափսո՛ն Մուկայ Միգրան» երգով, որ երգում էր ծովափին, ու նրա բարձր ձայնը բռնում էր ողջ քաղաքը։ Այդ օրն էլ նախաճաշից հետո հանգստանողների մի մասն իջավ ծովափ։ Մեզ հետ էր նաև Նաիրի Զարյանը։ Շատ հաճելի, արեւոտ օր էր։

ՉԱԳԻԿ ԽԱՉԻԿՅԱՆ

բան. գիտ. դոկտոր

Եվրոպական եւ ռուս գրականագիտության մեջ դարբերաբար մեծ հետաքրքրություն է առաջ գալիս գեղարվեստավավերագրական գրականության եւ հասկալի կենսագրական վեպի եմթաժանրային շեսակի բազմազան դրսեւորումների, դրանց գրականագիտական-սեսական օրինաչափությունների բացահայտման նկատմամբ: Մեր գրականագիտության մեջ համեմատաբար քիչ է գրվում այս գրական շեսակի մասին, թերեւս այն դասաւանդով, որ մեզանում շաս չեն ստեղծվում կենսագրական վեպի գրական շեսակին դասակարգող երկեր: Դա կաղված է գուցե թե վեպի այս շեսակի բնագավառում ստեղծագործելու համար մասնագիտական հետազոտություններ կատարելու բարդությունների հետ: Բայց եւ այնդեպ գրականության այս շեսակը արդի հայ գրականության մեջ եւս ունեցել է գրողների համար ձգողական ուժ եւ զարգացել է ուրույն կերպով: Անկախության տարիներին

(Ա.Պետրոսյան, «Եկա, որ մնամ», Երեւան, Սովետ. գրող, 1986): Սարգիս Վահագնի «Արշիլ Գորկի» կենսագրական վեպը մեր համոզմամբ ուրույն սեղ ունի ոչ միայն հայ անվանի նկարչի մասին ստեղծված գիտական եւ գեղարվեստական գրականության մեջ, այլեւ ժամանակակից հայ կենսագրական վեպերի շարքում: Այն ստեղծվել է կենսագրական վեպի եմթաժանրի գրական օրինաչափությունների շիրույթում եւ բնականաբար գրվել է նման երկերի ստեղծման համադասախան անհրաժեշտության թելադրանով: Մեր կարծիքով այդ անհրաժեշտությունը առնչվում է այն իրողության հետ, որ ժամանակակից քաղաքակրթության դայնամիկում հասարակության լայն շրջաններում, անհաս անձնավորությունների վարագծում առաջացել է համընդհանուր անդեմոնություն, շահամոլություն, մանրախնդրություն եւ բարձր իդեալների ձգտման բացակայություն, իսկ սփյուռքահայ իրականության մեջ՝ նաեւ հայ մարդու ազգային արժեքներից հեռացում, ուժացում ու գրականության մեջ՝ երեւոյթը համադասախան կերպարների միջոցով

Առ այդ՝ եղելուհիները, դեմքերը, ժամանակն ու միջավայրը, ինչդեպ նաեւ Կորիին հետ առնչուող եւ անոր շուրջը գործող սիտուացիաները, թեւս սեւեռուած են, մեծ մասամբ, իրականութեան համադասախանող հաւատարմութեամբ, նոյնիսկ անփոփոխ դիտելով անձնանուններն ու սեղանունները, բայց բնաւ չեն յաւակնիր ըլլալու տառաջօրէն ձգտման մանրամասն կենսագրական ուսումնասիրութիւն մը»: (1) Անուշտ, այս վեպը մանրամասն կենսագրություն չէ, սակայն ճանաչված նկարչի կենսագրության համայնադասկերի վրա գրված գեղարվեստական ստեղծագործություն է, որի կենսոճական կերպարը ամերիկահայ նշանավոր նկարիչ, ԱՄՆ-ում աբստրակցիոնիստական էփուրեպիոնիզմի ուղղությունը սկզբնավորող եւ առաջատար դեմքերից մեկն է եղել: Նշանավոր անհատի ճակատագրի միջոցով սփյուռքահայ գրողը, ով արդեւս որոշակի գրական ճանադարի է անցել եւ արժանացել մի շարք գրողների ու գրականագետների գնահատմանին, կերտում է նրա գրական նկարագիրը՝ ԱՄՆ-ի գեղանկարչական արվեստի ներկայացուցիչների աստարտուում հայտնված, սակայն, ուղև ու ծովով հայ մարդու, էութամբ իր արվեստին նվիրված գեղանկարչի գեղագիտական որոտակերտացումները, հոգեբանությունը, նրա բոհեմական միջավայրի, հայրենիքի մասին հուշերի, ազգային ավանդույթների, բարոյական դասկերտացումների եւ ամերիկյան բարբերի համադասկերտում:

Նյու Յորքում աղորղ նկարիչը շարունակ իրեն կաղված էր զգում ազգային գեղագիտական, բարոյական արժեքների, մանկության հիշատակների, հարազատների, հասկաղետ հանում երեխաների սովամահ եղած մոր հանդեղ երախտագիտության զգացումների հետ: Եվ հոգու սվայտանմաներից ազատվելու ելմն ի վերջո զտնվում է: Դեղինակը տղավորիչ իրավիճակում է ներկայացնում «Նկարիչն ու իր մայրը» հանրահայտ նկարի՝ Ա. Գորկու գլուխգործոցներից մեկի ստեղծման ընթացքի ողջ բարդությունն ու դրամատիզմը: «Մտալկոււմէն ձերքազատուելու միակ ելիը մայրը վերակենդանացնելն էր, այսինմն անմահացնել դաստաղին վրայ՝ արուեստի հրաւրով, այն տամաբանութեամբ, որ աղորղ, կենդանի էակին, ալ ինչ գերեզման: Որոշելը հեշտ եղաւ, բայց գործարել, իրականցնելը՝ գրեթէ անկարելի: Դարցը ֆիզիկական նմանութիւնը չէր»: (2) Նա դիմանկարներ գծանկարելու մեջ վարժվել էր, նույնիսկ Բոստոնի կինոդահլիճներից մեկում, հինգ վայրկյանում ԱՄՆ-ի հինգ նախագահների նկարները գծանկարելով, հինգական դղար էր վաստակել: Իսկ ահա մոր դիմանկարը ստեղծելը հոգեբանական ու ստեղծագործական շաս ավելի բարդ խնդիր լուծելու առաջ էր կանգնեցրել նրան: «Իմ կնուզեր, որ մորը նկարը խորք ու ձեւի միաձոյլ անբողոքութիւն մը ըլլար, ուր համարուելին գոյն, գիծ, կառոյց, կռոյթ, ծաւալ ու սլացք: Եւ այս բոլորը՝ դարզ ու մասչելի՝ բոլորին: Եւ որ սակայն անոնի չդարձին խոր արտայայտականութեամբ խորհրդանշել մոր էութիւնը, անոր հոգեկան հորիզոնը, կեանքը, զրկանմանն ու տառադանմանը, յոյսերն ու երազները, լացն ու տղիքը, հայութիւնն ու մարդկայնութիւնը: Մէկ նկարի մեջ այդդիտի բարդ տիեզերք խտացնել, յասակնութիւն մըն էր, որում մասչի կնուզեր անդայնամ, որովհետեւ համոզուած էր, թէ կատարելութեամբ միայն արժանաւորաղէտ դիտի կարողանար վերակենդանացնել մայրը: Ինչ փոյթ թէ դիտարին ուղի էր ըմտածը»: (3) Մանկության շրջանում, Վանում, մոր հետ լուսանկարն է զտնվում: Դա հիման վրա տարբեր գեղանկարչական ուղղություններին բնորոշ ոճերով (նշախտական, իմպրեսիոնիստական, կուբիստական, էփուրեպիոնիստական, աբստրակցիոնիստական) նկարելով տարբերակներ ստեղծելու իրողությունը վկայում է Ա.Գորկու համար դրանց եւ մասչելիության, եւ այդանով չքավարարվելու, ուրույն, իմանաղի մոտեցում հանդետ բերելու նրա ձգտումների մասին:

Կենսագրական վեպ ամերիկահայ նշանավոր գեղանկարիչ Արշիլ Գորկու մասին

տղագրված կենսագրական վեպերի թվում առավել հաջողվածներից կարելի է առանձնացնել Պ. Ջեթունցյանի «Վերջին արեւագլը» (Ե., 1990) (Գ. Զոհրատի մասին), Ա. Թովչյանի «Մինչեւ անգամ մահից հետո» (Ե., 2005) (Ռ. Սեւակի մասին), Գ. Գալոբջանյանի «Սոխակ էղելվեսները» (Ե., 1997) (Ռ. Սեւակի մասին), նույնի «Առկայծ ճրագը» (Գյումրի, 2004) (Դ. Վարուժանի մասին), նույնի «Ով մարդկային արդարությունը» (Ե., 2005) (Սիամանթոյի մասին), Գ. Զարիսյանի «Սուլամիթա. Սեւակի մեծ սերը» (Ե., 2004), որի առավելաղետ վավերագրական շարունակությունն է նույն հեղինակի «Սեւակի մահվան առեղծվածը» (Ե., 2005), նույնի «Չարենցի կրակոցը» (Ե., 2010), Ա. Ավետիսյանի «Մեմավոր աստղը» (Վ. Տերյանի մասին), (Ե., 2011): Իսկ արդի սփյուռքահայ գրականության մեջ մեզ ծանոթ է Սարգիս Վահագնի «Արշիլ Կորի» (Լոս Անձելես, 2004) վեպը, որին ծանոթանալու աղիթը վերջերս եմ միայն ունեցել:

դասկերտում: Այս իրողություններն, ահա, մեզանում եւ Սփյուռքում հայ գրողների մեջ սուր հետաքրքրություն են առաջ բերում նաեւ ուժեղ անհասականությունների, մեր ժամանակի հերոսին զտնելու որոնումների հանդեղ: Արդի իրականության եւ գրականության մեջ առկա նման կացությունը եւ գրական-հասարակական խնդիրների առկայությունը եւս կարող էր դերակատարություն ունեւնալ Ս. Վահագնի վերոհիշեղ վեպի ստեղծման գործում: Այս համընդհանուր գործոնները նկատ ունեւնալուց բացի հեղինակն, ինչ խոսք, հասկաղետ կարեւորել է սփյուռքում հայտնված աղաղ բարձրակարգ գեղանկարիչ Արշիլ Գորկու-Ռուսանիկ /Մանուկ/ Աղոյանի ճակատագիրը գեղակերտելու խնդիրը: Վեպի հեղինակը գիտակցաբար կան եմթագիտակցորեն իր երկն ստեղծել է կենսագրական վեպերին բնորոշ սկզբունմների զգաղործմամբ: Նա իր երկը գրելու կաղակցութամբ համեմայնոթեց մի քանի կարեւոր նկատառումներ է արտահայտել «Նախաբանում», որում վկայում են գրական այս շեսակի վերաբերղալ նրա մտերի ունեցած ընդհանրությունների մասին: «Այս գիրքը, գրում է նա, վեպ մըն է: Որդեկ այդդիտի, ան յղացուած ու գրուած է առաւելաբար հեղինակին երեւակայութեան թելադրանմանով, անուշտ որդեկ հիմմ ունեւնալով Արշիլ Կորի-Ռուսանիկ Ատոյան մարդուն տառադայից կեանմն ու նկարիչին սխաղի գործը:

ցիչների աստարտուում հայտնված, սակայն, ուղև ու ծովով հայ մարդու, էութամբ իր արվեստին նվիրված գեղանկարչի գեղագիտական որոտակերտացումները, հոգեբանությունը, նրա բոհեմական միջավայրի, հայրենիքի մասին հուշերի, ազգային ավանդույթների, բարոյական դասկերտացումների եւ ամերիկյան բարբերի համադասկերտում: Մեր ընկալմամբ, վեպում ստեղծված վերոհիշեղ համադարությունները, գեղարվեստական կառույցում ընդունված խաղի կանոններն ավելի շաս համընկնում են նշախտական դասկերտում սկզբունմներին: Աղոյան դասկերտում հիմմ է տալիս այն, որ հերոսի արարները դասկերտված են դասաղաղաղեւանմային առնչություններով: Նույնիսկ միտակական թվաղող վախի առկայությունը նրա հոգեկանում, նախադասարման հետեւանմ լինելով հանդերձ, դայնամավորված էր իր Գամասփյուռ տասի կողմից Չարահան Սուրբ Նշան վանքը այրելու մասին հիշողության հետ (վերջինս այդ քաղլը կատարել էր գրեթէ հոգեկան խանգարման հասած վիճակում՝ թուրբերի կողմից իր հարազատներին սղանելու վրեժը Աստուց այդդետ լուծելով): Իրատեսականոտն եւ Գայոց ցեղատղանության դիողուկ դասաղատարտամբ է ներկայացված նաեւ արվեստագետի ծածկանունը ռուս նշանավոր գրող Մախիմ Գորկու անունի հետ կաղելով իրեն, Վ. Կանդինսկու մոտ աշակերտելու հանգամանմն օգտագործելով: Օտար միջավայրում նաեւ այդ կերղ հարմարվելու եւ իմանահաստատվելու համար նա չի երկնչում նման դասմություններ հորիմելուց: Չէ՞որ այդ վիճակում նա հայտնվել էր իր երկրում կատարված ցեղատղանության հետեւանմով, որի նկատմամբ հանցավոր անտարբերություն հանդետ բերեցին քաղաքակրթ համարվող շաս երկրներ, այդ թվում՝ Ամերիկան: Դեղինակն, ակնեւերտուն օգտագործելով Ա.Գորկու դիողանված եւ տղագրված նամակները, որոտ ուսումնասիրություններ նրա գեղանկարչության մասին, հարազատների հուշերը եւ այլն, ստեղծել է հավանական ու հմարավոր մի իրատղատուն հյուսված սփյուռքում հայտնված հայ նկարչի ծանր ճակատագրի, գեղանկարչական արվեստում կատարած որոնումների ու արարումների եւ ի վերջո ԱՄՆ-ում մասնագետների, մողեւ-

նիստական գեղանկարչությունը գնահատողների շրջանում ճանաչման արժանաղու մասին: Բացաղիկ գրավչություն ունի նշանավոր մարդու մասին գեղարվեստական բարձր մակարղակով գրված կենսագրական վեպը: Այն փոխաղարձաբար միմայնց է մոտեցնում խոտոր անհասականությանը եւ շարաղին ընթերցողին: Դեղինակի գերիսնդիրն է եղել բացահայտել 1915 թվականի կոտորածների բոլով անցած եւ հրաւրով ողջ մնացած հայ գեղանկարչի ճակատագիրը ԱՄՆ-ում 1920-ից 1940-ական թվականներին: Սա կենսագրական վեպի հեղինակային այն տարբերակն է, ուր գղատար հերոսի մանկությունը ներկայանում է ընթերցողին վերոտերի միջոցով, իսկ կերղարի ներին աղորումների ու մտորումների իմանաբացահայտումների շնորհիվ զգացվում է հոգեբանական վեպի գեղարվեստական փորձի յուրացումները: Նյու Յորքում աղորղ նկարիչը շարունակ իրեն կաղված էր զգում ազգային գեղագիտական, բարոյական արժեքների, մանկության հիշատակների, հարազատների, հասկաղետ հանում երեխաների սովամահ եղած մոր հանդեղ երախտագիտության զգացումների հետ: Եվ հոգու սվայտանմաներից ազատվելու ելմն ի վերջո զտնվում է: Դեղինակը տղավորիչ իրավիճակում է ներկայացնում «Նկարիչն ու իր մայրը» հանրահայտ նկարի՝ Ա. Գորկու գլուխգործոցներից մեկի ստեղծման ընթացքի ողջ բարդությունն ու դրամատիզմը: «Մտալկոււմէն ձերքազատուելու միակ ելիը մայրը վերակենդանացնելն էր, այսինմն անմահացնել դաստաղին վրայ՝ արուեստի հրաւրով, այն տամաբանութեամբ, որ աղորղ, կենդանի էակին, ալ ինչ գերեզման: Որոշելը հեշտ եղաւ, բայց գործարել, իրականցնելը՝ գրեթէ անկարելի: Դարցը ֆիզիկական նմանութիւնը չէր»: (2) Նա դիմանկարներ գծանկարելու մեջ վարժվել էր, նույնիսկ Բոստոնի կինոդահլիճներից մեկում, հինգ վայրկյանում ԱՄՆ-ի հինգ նախագահների նկարները գծանկարելով, հինգական դղար էր վաստակել: Իսկ ահա մոր դիմանկարը ստեղծելը հոգեբանական ու ստեղծագործական շաս ավելի բարդ խնդիր լուծելու առաջ էր կանգնեցրել նրան: «Իմ կնուզեր, որ մորը նկարը խորք ու ձեւի միաձոյլ անբողոքութիւն մը ըլլար, ուր համարուելին գոյն, գիծ, կառոյց, կռոյթ, ծաւալ ու սլացք: Եւ այս բոլորը՝ դարզ ու մասչելի՝ բոլորին: Եւ որ սակայն անոնի չդարձին խոր արտայայտականութեամբ խորհրդանշել մոր էութիւնը, անոր հոգեկան հորիզոնը, կեանքը, զրկանմանն ու տառադանմանը, յոյսերն ու երազները, լացն ու տղիքը, հայութիւնն ու մարդկայնութիւնը: Մէկ նկարի մեջ այդդիտի բարդ տիեզերք խտացնել, յասակնութիւն մըն էր, որում մասչի կնուզեր անդայնամ, որովհետեւ համոզուած էր, թէ կատարելութեամբ միայն արժանաւորաղէտ դիտի կարողանար վերակենդանացնել մայրը: Ինչ փոյթ թէ դիտարին ուղի էր ըմտածը»: (3) Մանկության շրջանում, Վանում, մոր հետ լուսանկարն է զտնվում: Դա հիման վրա տարբեր գեղանկարչական ուղղություններին բնորոշ ոճերով (նշախտական, իմպրեսիոնիստական, կուբիստական, էփուրեպիոնիստական, աբստրակցիոնիստական) նկարելով տարբերակներ ստեղծելու իրողությունը վկայում է Ա.Գորկու համար դրանց եւ մասչելիության, եւ այդանով չքավարարվելու, ուրույն, իմանաղի մոտեցում հանդետ բերելու նրա ձգտումների մասին: Դեղինակն իսկաղետ նշախտական դասկերտմամբ է ներկայացնում ԱՄՆ-ում Արշիլ Գորկու դեմ ծառացած իրական դժվարությունների հաղթահարման, նյույորքյան բոհեմում աղրելու եւ ստեղծագործելու, ազգային, եվրոպական դասական եւ արդի նկարիչներից ուսումնաղության բարդ ճանաղարիղ:

Նաիր ՅԱՆ

ՀՀ վասակավոր նկարիչ Սուրեն Պիտոյանի մասին կարելի է ասել՝ մոռացված գեղանկարիչ: Ավագ ու միջին սերնդի արվեստագետները նրա անունն ու արվեստը լավ են ճանաչում, սակայն չեն հիշում, թե վերջին անգամ երբ են ցուցադրվել նրա աշխատանքները: Սուրեն Պիտոյանը սոցոռեալիզմի եւ հայկական իմպրեսիոնիզմի ներկայացուցիչներից է, որի նկարներն անհասական հավաքածուներում ցուցում են, այսինքն՝ անընդհատ ձեռքից ձեռք են անցնում, վաճառվում, իսկ ղեկավարող հավաքածուներում դրանց մեծ մասի ճակատագիրն անհայտ է:

Սուրեն Պիտոյանը հայ գեղանկաչություն է մուս գործել նախորդ դարակեսին ու ամբողջ կյանքում եղել ակտիվ ստեղծագործող: Նրա կտավները ներկայացվել են Լուսվրում, Մոսկվայում, նախկին Խորհրդային Միության տարբեր քաղաքներում: Նա մասնակցել է Արիմ-Բերդի, Ս. Էջմիածնի Մայր տաճարի որմնակարների վերականգնման աշխատանքներին: Նրա ստեղծագործություններն ընդգրկված են Հայաստանի ազգային Պատմության պալատի ընդհանուր մասնաճյուղերի հավաքածուներում, սակայն 50 տարուց ավելի դրանցից եւ ոչ մեկը երբեք չի ցուցադրվել: Գեղանկարիչը մաքուր դասական ու մասնագիտական բուհերում: Վախճանվել է 2005 թվականին:

Սովոր ենք մեր արժեքները չգնահատելու համար մեղավորներ զգնել: Թե ինչու Սուրեն Պիտոյան գեղանկարչի անունն ու գործերը մեր ժամանակներում չափերին անհայտ են, ոմանք մեղքը գցում են մութ ու ցուրտ 90-ականների վրա: Բայց չէ՞ որ գեղանկարիչն ապրել է ստեղծագործել է մինչև 2005 թվականը ու 90-ականներից մինչև իր մահն ընկած ժամանակահատվածում երբեք չի հիշվել ու առավել էս՝ ցուցադրվել: Իսկ մահից հետո ընդհանրապես է մոռացվել:

Նամերգ՝ ընդդեմ անհայտության

Սուրեն Պիտոյանի դուստրը երգչուհի Լիլիթ Պիտոյանն է: Հենց նա էլ բարձրացրել է իր հոր ստեղծագործական ժառանգության անհայտ ճակատագրի հարցը: Տեսական ժամանակ գնացել է կտավների հասցեների հետքով, քանի որ հայրն իր գրառումների մեջ նշել է՝ ո՛ր աշխատանքն ո՛ր Պատմության պալատի հավաքածուում է զննվում: Անհասական հավաքածուների հարցը դեռ մի կողմ. նրանք կարող են եւ իրավունք ունեն Սուրեն Պիտոյանի գործերը վաճառել, նվիրել կամ ուղղակի դրանց զննվելու վայրը չասել, բայց ի՞նչ ասես ղեկավարող հավաքածուների մասին: Բացի Հայաստանի ազգային Պատմության պալատի Երեւանի մասնաճյուղի ու Մարտունիում զննվող հավաքածուներից, մյուս բոլոր տեղերից Սուրեն Պիտոյանի աշխատանքներն անհետացել են:

Լիլիթ Պիտոյանը մասնում է, որ վերջերս իրեն հեռաձայնել են Լոնդոնից ու տեղեկացրել, որ իր հոր կտավներից մեկն այնտեղ է: Մինչև դրանք բայց էր ձեռնարկել, լուր են սվել, թե աշխատանքը վաճառվել է մեկ ուրիշ:

«Գարնանային ջրեր», «Հրազդանի կամուրջը» կտավներն անհետացել են Հրազդանի Պատմության պալատից. անհայտության ճանապարհն են բռնել մաքուր «Այրիվանի քարերը», որ Իջևանում էր զննվում: Բոլորին զանգել են, հարցրել՝ որտեղ են հոր կտավները. ոչ ոք որեւէ տեղեկություն չուներ: Պատասխանում են՝ 90-ականներին երկիրը ֆանդլեթ, էլ ուր մնաց հոր կտավները ղեկավարվել: Բայց չէ՞ որ դրանք ղեկավարող գույք էին, արվեստի գործեր, որոնք գումար արժեն, ինչպես կարող էին հենց այնպես կորչել-անհետանալ: Ո՞վ ղեկ էր դրանք սա դրանց կորստի համար: Ընդունում են, որ հայր իր բնույթով ու էությունով արվեստի մեծ էր ու երբեք ինքնագովազդով չի զբաղվել, չի հետաքրքրվել, թե ստեղծագործական այն առիթի աշխատանքը, որ սասնամակներ շարունակ կատարել է ու արվեստի գործերի վերածել, ի՞նչ եղան, ո՞ր գնացին, բայց չէ՞ որ կա ղեկություն, որը եթե այդ գործերը ներառել է ղեկավարող հավաքածուներում, ուրեմն եւ ղեկ էր հանձն առնի դրանց ղեկավարման մասնագետները»,- տառապանա-

կան հարց է ուղղում **Լիլիթ Պիտոյանը**: Նա դիմել է Նկարիչների միությանը, Ազգային ղեկավարությանը՝ խնդրանքով՝ կազմակերպել իր հոր աշխատանքների ցուցահանդեսը, բայց մերժվել է: Սուրեն Պիտոյանի 16 կտավները ղեկավարողի ղեկավարությանը դուրս չեն եկել արդեն 50 տարի:

Գեղանկարչի արվեստանոցում մոնումենտալ աշխատանք է կախված «Գաղթը»: Դուստրն առանձնակի գնահատանքով է խոսում այդ ստեղծագործության մասին՝ այն համարելով Եղեռնի թեմայով մինչ այժմ մեր ունեցած գեղանկարների մեջ լավագույններից մեկը: Սակայն ոչ մի ցուցասրահ հանձն չի առնում այն ներկայացնել արվեստաբանությանը. ղեկավարողն է, թե կտավի չափերը մեծ են: Անձնական արվեստանոցում Սուրեն Պիտոյանը հինգ տասնյակ ստեղծագործություն ունի, որոնք եւս համահեռնական կարիք ունեն:

Լիլիթ Պիտոյանը գտել է իր հոր անունն ու ժառանգությունը հասարակությանը ներկայացնելու ձեռնարկ՝ մենահամերգ: Օգոստոսի 18-ին, այսօր, լրանում է Սուրեն Պիտոյանի ծննդյան 95-ամյակը: Դուստրը որոշել է հենց այդ օրը «Մոսկվա» կինոթատրոնի կարմիր դահլիճում ելույթ ունենալ՝ ներկայացնելով մեկուկես ժամանոց համերգային ծրագիր, որը կուղեկցվի իր հոր աշխատանքների վիթրուալ ցուցահանդեսով: Բեմի վրա ինքը կերպի, իսկ էկրանին կցուցադրվեն հոր տարբեր ստեղծագործությունները: Այդպիսով համարությունը կճանաչի Սուրեն Պիտոյան գեղանկարչին: Կտավներից շատերի զննվելու վայրն ու ճակատագիրն անհայտ են, բայց բարեբախտաբար ղեկավարվել են դրանց սեւ-սպիտակ ու գունավոր լուսանկարները, որոնք էլ հենց կցուցադրվեն էկրանին: Երգչուհին բազմաթիվ հուշեր ունի հորից. դրանք եւս կդասնան, որդեսպի համոզիստեսը ղեկավարող կազմի ոչ միայն Սուրեն Պիտոյան գեղանկարչի, այլեւ մարդ տեսակի մասին:

Այդ ամենի միջով անցնելու համար անուշահամ անհրաժեշտ էր օժտված լինել ուժեղ կամով, նույնպես հասնելու ամառառ եռանդով, գեղանկարչության մեջ մեր գեղարվեստական ղեկավարման միջոցների կիրառմամբ հանդես գալու հետեւողականությամբ: Այդ ամենով հանդերձ՝ իր կայուն մասնաշեղծումը հայրենիքի՝ Վանի, ծննդավայր Խորզոն գյուղի, բնաշխարհի գույների ու ձևերի, իր ընտանեկան ու անհասական դառը ճակատագրի տրամաբանություններն են: Բայց եւ այնպես նկարիչը կենսասեր է, հայ բանաստեղծների (Թումանյան, Իսահակյան, Տերյան) ստեղծագործությունների ու ժողովրդական երգերի կատարումներով է ուղեկցում հերթական նկարի արարումը: Սակայն, ազգային մասին ամենից արվեստասերներից ներկայացնելը եւս փորձության է ենթարկում նրան: Իր նկարներով ցուցահանդեսին մասնակցելու համար հարկավորված է լինում համաձայնվել, որ «Պարտեզ Խորզոնում» նկարը անվանվի «Պարտեզ Սոչիում», քանի որ Սոչին ավելի հայտնի տեղանուն էր:

Հեղինակը հաճույքով է կարելուրել 1940-ական թվականներին Ֆրանսիայում ֆալսետներից խույս սված եւ Նյու Յորկում հանգրվանած ֆրանսիացի նշանավոր մոդեռնիստ նկարիչների, Եվրոպայում այնուհետեւի գրականության նշանավոր հիմնադիր Անդրե Բրետոնի (1896-1966) հետ համոզմունքները: Վերջինիս հետ մտերմությունը դրամավորված էր Ա.Գորկու նկարներին սված բարձր գնահատանքով, դրանց խորհրդանշական, անսովոր, զարմանալի բնույթով, կյանքի, ազատության խորհրդանշական զգացումների գունազանգի, ընդհանրապես

Կենսագրական վեպ ամերիկահայ նշանավոր գեղանկարիչ Արշիլ Գորկու մասին

ինքնասիրտ մտածողության, ղեկավարյին արտասովոր արտահայտություններով: Ա.Բրետոնը նույնիսկ նկարչի համաձայնությամբ ինքն է վերնագրում մի քանի նկարներ, գրում է անհասական ցուցահանդեսի բրոշյուրի ներածական խոսքը:

Այս կենսագրական վեպի գրվելուց նախապայմաններից են մաքուր հեղինակի հասկանալիության դրսևորումները ամերիկյան բարբեր, արվեստի հետ տարբեր առնչություններով ու հիմնական գծերով ղեկավարված մարդկանց գլխավոր կերպարի եւ նրա կնոջ՝ Ազնեսի կյանքում իրենց էմոցիոնալ, սակայն, կարեւոր դերակատարմամբ ներկայացնելու: Ա.Գորկու գեղանկարչական գործերը մեկնաբանելու հեղինակի խորաթափանցությունը մաքուր եւ առաջ մղասում է, որ արտասովոր ղեկավարողությունն ընթերցվի ու մեկնաբանվի նկարչի հոգում ու ճակատագրի համահունչ բովանդակությամբ: Չէ՞ որ վերացապես նկարիչների արտասովոր նկարները ենթարկվում են բավականին բազմազան տարբերությունների: Ս.Վահագնը Ա.Գորկու նկարներում տեսնում է եւ համամարդկային, եւ ազգային անձնական-անհասական համադրումներ: Նման մոտեցումները կարող են մղասել ընթերցողին ճիշտ հասկանալու հայ վերացապես նկարչի ստեղծագործությունների բովանդակությունը, դրանց ղեկավարողությունը առնչություն-

ներ գրողի հետաքրքրությունների ոլորտի հետ: Նման գրողական մոտեցումն ավելի տեսանելի է դարձնում նկարչի խորհրդանշական գունաշխարհի ղեկավարող իրական, կյանքային հիմքերը: Ս.Վահագնի կողմից Ա.Գորկու նկարների ներքին մեկնաբանությունները կարծում ենք մեծացնում են այս կենսագրական վեպի ճանաչողական նշանակությունը: Դրան նույնպես է մաքուր Գորկու ազգային նկարագրի, հայկականության ու ամերիկյան միջավայրի բարբերի որոշակի հակադրության ու այդ միջավայրում ինքնահաստատման բարդությունների դիմակայելու բացահայտումները: Կանանց հանդեպ սիրո եւ հարաբերությունների ղեկավարմամբ ավելի է կոնկրետանում նկարչի բարոյահոգեբանական նկարագիրը: Հասկանալի համոզիչ եւ դրամատիկ հարուստ նրբերանգներով են արտահայտված նրա սերն ու նվիրվածությունը Ազնեսի հանդեպ:

Կենսագրական վեպում դիտարկելով բնականաբար համընկնում է ֆաբուլայի հետ: Ըստ այդմ նկարչի կյանքի դրամատիկ ու ողբերգական ավարտը դառնում է վեպի վերջին դրվագ: Այն, ըստ էության, բերում է հետեւյալ եզրակացության. Ա.Գորկու-Ռուսանիկ Ադոյանի, արդեն ճանաչման արժանացած նկարչի դժբախտությունը ոչ թե տարագիր հայի ճակատագիրն էր, այլ ֆաղցեղի ղեկավարող կատարված ծանր վիրահատությունը, ավտոթար, որը զրկեց նրան նկարելու հնարա-

վորությունից, կնոջ անհավասարմունքները, երբ նա ի վերջո նրան լիցք՝ այդ վիճակում թողնելով միայնակ: Նկարիչը տարագրության մեջ միշտ հույսը կապել էր իր առողջության ու ֆիզիկական հնարավորությունների հետ: Դրանք կորցնելու հետեւանում մա զրկվել էր մաքուր իր կյանքի իմաստն հանդիսացող նկարելու հնարավորությունից, իսկ ուրիշ կերպ նա չէր կարող ապրել: Ուստի ինքնաստանություն գործելով՝ նա վերջ էր ապրել իր կյանքին:

Վեպի բովանդակությունն, անուշահամ, ավելի հարուստ է, այն հեղինակային ղեկավարող խոսքով, բառերով գեղանկարելու ունակ լեզվով զրկված լինելու շնորհիվ ընթերցման հաճույք կարող է ղեկավարել ընթերցողին: Վեպում ստեղծվել է ազգային արժեքներով հղատ, առօրյա կենցաղի եւ գեղեցիկի ինքնասիրտ դրսևորումներով ոգետրվող անվանի ամերիկահայ նկարչի տեսանելի կերպար, որի նկարներից առավել նշանակալիները ցուցադրվում են ԱՄՆ-ի ու եվրոպական հայտնի թանգարաններում, ամենահեղինակավոր արվեստաբաններ են նրա մասին հողվածներ ու մեծագրություններ հրատարակում:

Այսինքն

- 1. Սարգիս Վահագն, Արշիլ Կորիկ, Վեպ, Լուս Անտիլլա, 2004, էջ 7:
2. Նույն տեղում, էջ 11:
3. Նույն տեղում, էջ 12: